

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Modstandskampen 1940 - 45

3 · Juni 1997

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

SAMMENSLUTNINGEN
AF DANSKE FANGER
FRA FRIHEDSKAMPEN
1940 - 45

HORSERØD
FRØSLEV
DACHAU
HANNOVER-STÖCKEN
NEUENGAMME
SACHSENHAUSEN
STUTTHOF
BUCHENWALD
THERESIENSTADT
RAVENSBRÜCK

Modstand - vist nytter det...

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45

Formand: Villy B. Jensen, Lindevej 12, 3200 Helsinge. Tlf. 48 79 45 91.

Sekretær: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse. Tlf. 42 48 56 74.

Kasserer: Bernth Johannesson, Johs. V. Jensens Allé 48, 4 tv., 2000 Frb. Tlf. 36 16 32 84.

Bestyrelse: Villy Karlsson, Helge Kierulff, Hans Andersen, J. E. Finderup, Birgit Krasnik Fischermann, Peter Møller Madsen, John Nielsen, Birgit Lærche, Lillian Olsen og Kaj Christensen

Indlæg dækker ikke nødvendigvis foreningens eller redaktionens synspunkter.

Kammeraternes Hjælpefond

Selvejende institution, stiftet 1945

Formand: Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. 53 86 55 59.

Næstformand: Mogens Dyre, Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26.

Sekretær: Aase Beck Eigenbroth, John F. Kennedy Plads 4, 9000 Ålborg. Tlf. 98 12 32 31.

Kasserer: Poul Brandt, Glerupvej 19, 2610 Rødovre. Tlf. 42 91 13 72.

Angående ophold på feriehjemmet på Kegnæs (7 sengepladser, adresse: Flejmosen 4, Østerby, 6470 Syd-Als, tlf. 74 40 53 42.

Ansøgning om Kegnæs rettes henvendelse til:

Jørgen Kjeldsen, Svendborgvej 85, 5750 Ringe, tlf. 62 62 23 72.

Tilsynsførende: H. P. Skjoldborg, Skovbrinken 9, 6400 Sønderborg, tlf. 74 42 57 07 eller eventuelt Erik Hauberg, Holballe, Tandslet, 6470 Sydals, tlf. 74 40 76 32.

Fangensammenslutningens Rekreationsfond

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Villy B. Jensen, Lindevej 12, 3200 Helsinge, eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75% af rekreationsopholdets samlede pris, dog max. kr. 4.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekretionshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Neuengamme Foreningens Rekreations- & Hjælpekasse til fordel for Frihedskampens Ofre

Adresse: Søster Lærche, Immerkær 25, 2tv, 2650 Hvidovre, tlf. 36 75 58 03.

Midlerne fra salg af frimærker med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen - 4. maj 1985, uddeles til rekreationsformål eller -hjælp i særlige trangtilfælde. Beløb kan søges af danske statsborgere, der er - eller vil kunne anerkendes - i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a.

Anmodning om ansøgningsskema sendes til ovenstående adresse.

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Dagmar Mørk Jensen
Damms Teglgård 20, 1 th
6200 Aabenraa
Tlf./fax. 74 62 71 14
Giro 620 32 56

REDAKTION

Kaj Christensen
Sdr. Fasanvej 53, 4 th
2000 Frederiksberg
Tlf. 31 19 68 06
Ansvarshavende

Birgit Krasnik Fischermann
Gl. Vartov Vej 29, 2tv
2900 Hellerup
Tlf. 39 62 83 55

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

TIL ABONNENTERNE

Bladet vil udkomme i månederne februar, april, juni, august og november. Stof der skal med i bladet skal være inde på redaktionen den 1. i måneden umiddelbart før.

PRIS

100,00 kr. i 1997.

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

3. 1997

*Modstand -
vist nytter det...*

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Organ for Sammenslutningen af danske fanger
fra FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Buchenwald-klubben
Dachau-klubben
Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen Gestapofangerne
Landsforeningen af Gestapofanger fra Besættelsen
Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen
Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen
Sachsenhausen-foreningen
Stutthof-foreningen
Theresienstadt-foreningen
Krigssejlerne

Nr 3.

1997

3. årgang

En dansk skibsbesætnings skæbne

De ville bare sejle!

Denne beretning er skrevet af Edmund Bonnano Petersen, født 1926.

Messedreng på S/S "Axel Carl" 1941.

S/S "Axel Carl"
2170 BRT. 3437 D.W.T.
Rederiet Heimdal
København

"Axel Carl" er bygget på Helsingør værft i 1940. Den sejlede på Østersøen, Hamburg, Rotterdam, samt et par danske havne, København, Korsør, Århus. Den kom til sidst til Leningrad, hvor russerne tog den, og hvor den blev bombet og sank i juni 1941.

"Axel Carl" havde 21 mands besætning. Den første mand forsvandt i Leningrad, russerne tog ham. Tre mand døde i Sibirien af underernæring. De ligger begravet side om side.

Førstemester blev dræbt i Teheran, hvor han ligger begravet. Donkeymanden druknede i Alexandria havn, han ligger begravet samme sted.

Resten af besætningen kom efter flere års sejlads med allierede skibe efterhånden til Danmark, sommeren 1948.

Skrevet til minde om S/S "Axel Carl"'s besætning, 1941 - 1945.

Hamburg - Rotterdam 1941 S/S "Axel Carl"

Foråret 1941 kom S/S "Axel Carl" til Korsør. Den kom fra Hamburg med kul til Statsbanerne, som blev losset ved Amerikakajen. Den lå en ugestid i Korsør, hvor afmønstring og påmønstring fandt sted. Her i Korsør mønstrede to messedrengene Ove Skotte og Edmund B. Petersen, én ungmand Georg Petersen og én letmatros Carl B. Hansen.

Efter endt losning (5-6 dage) afgik "Axel Carl" fra Korsør igennem Storstrømmen og Grønsund ud i Østersøen. Ankom til Stettin i Tyskland, hvor den lastede kul til København. Efter 5 - 6 dage sejlede vi til Århus, hvor vi lastede stykgods. Derefter til Kiel igennem kanalen.

Med ombord var lods og to tyske soldater. Et sted i Kielerkanalen var der én der på dansk råbte "hils derhjemme" - men fra "Axel Carls" agterdæk blev der råbt landsforrædder.

Efter kanalen og efter at lods og soldaterne var sat af, sejlede vi ud i

Nordsøen i en konvoj på 8 - 9 skibe, det var tysk bevæbnede krigsskibe.

Bestemmelsesstedet var Rotterdam i Holland. S/S "Axel Carl" var sejlet ind i søkrigen sammen med et par danske, norske og svenske skibe. Konvojen sejlede støt fremad omgivet af eskorteskibe fra den tyske marine.

Kl. ca. 13 blev vi angrebet af engelske bombeflyvere. Vi var lige blevet færdige med bækstørn efter middag.

"Axel Carl" blev ramt af en salve maskingeværkugler tværs over midtskibets startet fra kokkens kammer - kabyssen - til tredjemesters kammer på bagbords side.

Kokken kom frem af sit kammer i fuld fart. Han havde lige lagt sig til en middagslur på sin sofa. Han var ligbleg i hovedet. Så løb nogle af os ind i salonen som var ekstrabeskyttet med cementplader mod luftangreb.

Vi så en norsk båd, lige så ny som "Axel Carl" blive bombaderet. Den blev ramt foran formasten så udkiggen blev slynget langt op og rundt i luften og faldt i havet langt fra skibet. Skibet kunne fortsætte med knækket mast og svære skader på fordæk.

Efter den første skudduel, forsvandt flyverne igen. Bagefter var vi oppe på bådedækket for at se skaderne i trædækket og tage projektilet ud som minde.

Vi kom til Rotterdam uden flere episoder. Vi lå i havnen 3-4 dage og lossede noget af lasten. Der var ingen luftangreb på byen mens "Axel Carl" lå der. Efter endt losning sejlede vi i konvoj samme vej tilbage. Vi så kun en rekonosceringsflyver højt oppe over os.

Vi kom sikkert til Hamburgs havn, hvor vi straks begyndte at laste stykgods af alle slags beregnet til Leningrad i Rusland.

Den første nat i Hamburg kom der luftangreb, hvor bomberne faldt hele tiden. Luftværnsskytset hamrede løs og projektører fejede hen over himlen, hvor de fangede flyverne ind.

Vi så flere blive skudt ned. Det var et brageri så vi måtte tage os til ørerne. Bomberne faldt tæt omkring os, så vi for første gang mærkede lufttrykket fra dem. Broerne over havnen var camoufleret med sejldug og ikke langt derfra, var der udspændt en sejldug og et net over vandet, så det fra luften lignede en bro.

Den første nat blev vi kaldt ind i salonen af skipperen, som sagde, at vi kunne være her, når det var værst. Det var der ikke mange der benyttede

de sig af, for man kunne jo ikke ligge ned - kun sidde.

Næste dag kom der nogle tyske søofficerer og fortalte til skipperen, at vi skulle gå i bomberum, når der blev luftanbød.

Det gjorde vi i to nætter, men vi blev hurtigt ked af at sidde i sådan nogle mørke kældre sammen med tyskere og andre søfolk, så vi løb ombord igen.

En af bomberne ramte den anden side af havnen, hvor "Axel Carl" lå, så vi løftede os flere meter, og rullede længe efter. Flere fortøjninger sprang, og døde fisk flød i vandet.

"Axel Carl" lå i Hamburg 3 uger. Det tog lang tid at laste med de mange luftangreb både dag og nat. Mange huse og skibe i havnen blev ødelagt. Til sidst var vi færdiglastet, selv dækslast af traktorer havde vi ombord.

Vi sejlede fra Hamburg igennem Kielerkanalen ud i Østersøen, hvor "Axel Carl" lagde til anker på Rønne Red - Bornholm - for proviantering. Efter at have ligget på Rønne Red et døgn, hvor vi fik alt muligt proviant ombord, lettede vi anker. Vi sejlede fra dansk farvand, som vi ikke skulle se igen i mange år. - Det var ingen af os klar over dengang.

"Axel Carl" sejlede forbi Gotland om bagbord, videre op i den finske bugt, for til sidst at få lods og to russiske søfolk ombord.

Leningrad 1941

Vi gik videre til Leningrad, hvor vi kom til kaj med det samme. Det var russiske vagtsoldater ved landgangen, både en menig og en officer. Næste dag fik vi udleveret pas til at gå i land, men i de 12 dage vi lå i Leningrad var der ikke andre end skipperen der var i land.

Losningen begyndte med det samme. Alle mulige maskiner, store og små, selv badekar som arbejderne brugte til at sove til middag i. Arbejdet ombord gik sin vante gang.

Da vi havde ligget nogle dage i Leningrad og losningen halv færdig, gik de tyske hære ind i Rusland. Rusland var nu med i krigen mod Tyskland. Allerede den første nat blev der luftangreb over Leningrad. Der blev skudt med luftskyts efter dem, men ikke ret meget. Vi kunne høre bomberne falde, og næste nat kom flyverne igen, også var der til gengæld masser af antiluftskyts, samt projektører der fejede henover himlen, ligesom det vi så i Hamburg.

"Axel Carl" gik fri, selvom nogle bomber var tæt på, og kajen blev ramt flere steder.

En dag kom der flere kommisærer ombord. Vi kom hen i salonen, hvor en tolk som talte tysk, fortalte at vi ikke måtte gå i land. De skulle have vores pas og så forsvandt de igen.

Efter samråd med skipperen skulle vi spare på provianten, for der var jo ingen der vidste hvordan det her skulle ende. Vi kom i hvertfald ikke herfra foreløbig.

Vi passede vores arbejde hver dag og luftangrebene blev hyppigere både dag og nat. Vi så flere luftkampe og maskiner blive skudt ned. Det var ret nervepirrende for hele besætningen på "Axel Carl". Alle var klar over, at vi var indespærret i Leningrad på grund af krigen. Hvad der skulle blive af os, var der jo ingen der vidste, men det fik vi snart at vide.

En eftermiddag ved 16 - 17 tiden myldrede det lige pludselig med russiske bevæbnede soldater overalt på skibet. Vi blev kaldt ind i salonen, hvor samme kommisær fortalte os, at vi var interneret. Vi skulle i land med det samme. Hver mand fik 2 - 3 soldater med ind i kamrene, og så skulle de se alt hvad vi lagde ned i køjesækken. Det var meget lidt tøj vi fik lov at tage med, og hele tiden var der to soldater med maskinpistoler bagved, så vi kunne dårlig være i kammeret. Så var det bare ud. Hen ad dækket, ned ad landgangen og op i en gammel bus, hvor der var hele 5 - 6 soldater, svært bevæbnede.

Der sad besætningen fra "Axel Carl" og så at skipperen kom aller sidst ned af landgangen.

To dage før det her skete kom der to kommisærer og hentede Nicolai Krecow født i Rusland. Som ung var han stukket af til Frankrig (han talte flydende fransk) og kom senere til Danmark, hvor han blev gift, og sejlede med danske skibe. Vi så han gik ned på kajen. Han vinkede lidt til os, og vi så ham aldrig mere igen.

Hvor vi skulle hen var der ingen der vidste. Fra bussen så vi to mænd med malerbøtter og pensler. De gik i gang med at male de to dannebrogsskibe over, som vi havde på skibssiderne. Ligeledes så vi en der hev det danske flag ned agter, og hev det røde hammer og segl op. Det var ingen rar oplevelse, og det var det sidste vi så af "Axel Carl".

Strelna 1941

Så kørte vi igennem Leningrad for

første gang. Der var flere russere der truede efter os, selv om vi ikke havde gjort noget.

Efter en lille times kørsel stoppede bussen ud foran et stort gammel slot. Slottet hed Strelna. Det var et gammelt zarslot med over hundrede store rum.

Vi skulle være i to rum, der var træbrikse som senge, der var mange væggelus, vi blev bidt hele tiden.

Vi var ikke alene på slottet. Der var ca. 30 franske nonner, der også var blevet taget af russerne.

Vi blev taget i land fra "Axel Carl" ved 16 - 17 tiden, og først næste dag kom vi ned i kælderen, hvor der var et vaskerum med en vandhane. Kl. 12 kom der en soldat og sagde vi skulle have mad. Det foregik nede i et stort kælderlokale, hvor vi for første gang fik russisk kålsuppe (kapusta) og brød der var muggent, så det skulle vi ikke have noget af. Det var først næste dag, idet vi var meget sultne, at vi guffede brødet i os. Der var rigeligt af det.

Zarslottet var meget stort, 4 etager + tagstykk med små tagvinduer. Vi måtte ikke komme ud, der stod bevæbnede vagter.

Der var en kælderdør til det fri, det var det nærmeste vi kunne komme. Vi kunne lige være en 4 - 5 stykker af gangen.

Slottet havde et hav af værelser, nogle meget store, andre mindre, men de var fuldstændig tomme. Når vi snakkede ude i de lange gange gav det meget genlyd. Trapperne var stentrappes, vi opdagede en masse mørke pletter, som vi mente var blodspor fra opstanden 1917-18.

Den ene dag gik efter den anden uden at vi fik noget at vide, selv om vi prøvede at tale med soldaterne så godt vi kunne.

Men det var ikke meget vi så til dem inde i slottet, derimod var de udenfor, syv forskellige steder døgnnet rundt. De havde jo deres ordrer, de vidste ingenting, kun at de skulle passe på os, hvad de også gjorde.

En dag var nogle af os kommet helt op i tagetagen, for der var en fin udsigt. Lige pludselig så jeg ind i to geværmundinger, så det var bare at komme ned i en fart.

Bagefter tænkte vi at hvis vi var kravlet længere op, var vi blevet skudt. Det var også deroppe vi så vores skib "Axel Carl".

De franske nonner var svære at snakke med. De havde været lærere i Leningrad på deres kloster og talte

også russisk. Det meste af tiden opholdt de sig i det store værelse de var blevet anvist ovre i den anden fløj.

Da vi havde været på Strelna en uges tid og gået og kedet os, da det var nogle lange dage, fik vi besked på at vi skulle afsted.

"Davay, davay" - blev der råbt.

Vores sæk var hurtig pakket, ned af trapperne, ud i solen og ind i en gammel bus sammen med 6 soldater.

Vi kørte igen til Leningrad, til en banegård. Ude på et sidespor holdt en vogn helt alene, som vi kravlede op i. Det var en rigtig fangevogn med 8 - 9 kupéer. Vi blev gennet ind i 2 af dem, tremmedøren blev låst. Den ene side af vognen var uden vinduer, vinduerne på den anden side var der jerntræmmer for. Alt dette skete ved 14 tiden.

Først over midnat ved 1 tiden kørte vi, hvorhen var der ingen der vidste. Der var kun to der havde et ur.

Vi stoppede mange steder den nat, og ind kom tilfangetagne tyske soldater. Nogle var nedskudte flyvere, de så forfærdelige ud, nogle med blod på deres forbindinger. De havde det ikke godt og de russiske soldater var meget hårde mod dem. Det var med råb og skub de blev smidt ind i kupéerne. De jamrede sig hele natten af smerte, men de fik ingen hjælp.

Til sidst var hele vognen fyldt op med tilfangetagne soldater - tyskere og nogle rumænere.

De russiske soldater var meget hårde mod dem, én slog ud efter russerne i gangen - han skreg hele tiden. Så stoppede vognen, han kom ud under meget tumult, - og han kom ikke ind igen. Det skete et par gange.

Toget blev ved med at stoppe og nogle gange holdt det længe. Så gik døren op med et brag og nye krigsfanger kom ind. Det var flyvere der var nedskudt. De kom op i vognen, de så frygtelige ud, - og bange var de også.

Undervejs skød togets luftskyts som besat. Selv om vi ikke kunne se meget fra fængselskupéen kunne vi se og høre sporprojektilerne. Det var ikke videre sjovt at opleve.

Næste dag kom vi til Moskva. Soldaterne sagde at der var meget varme i vognen. Så blev de tyske krigsfanger jaget ud af vognen med meget råb og ordet "davay" lød hele tiden. Det betyder afsted, det lærte vi hurtigt. Så var vi alene tilbage, men stadigvæk kun i to kupéer.

Om aftenen fik vi et stykke saltet fisk og lidt vand. Der sad vi så, og

prøvede at få noget at vide. Men soldaterne vidste ingenting, de var selvfølgelig ligeglade.

Natten kom og med den kom flyangreb over byen, hvor vi kunne høre mange flyvemaskiner. Vi kunne høre bombernes brag, samt luftskytsset, men nu var vi ved at blive vant til lyden. Granatsplinterne faldt ned alle vegne. Mange faldt på taget af vores vogn, så vi kravlede ned i bunden af kupéen. Der lå vi tæt sammen hele natten.

Soldaterne, de var stukket af fra os, og kom først igen hen på morgenen. Så kunne vi komme på wc, der var flere af os, der var helt syge af det. Det var temmelig hårdt at være i kupéen hele tiden. Vi var stadigvæk kun i to af dem, resten var tomme, men møgbeskidte. Det kunne man se, når vi fik lov til at gå på wc, som også var frygtelig beskidt.

I løbet af dagen fik vi igen saltet fisk, et stykke brød og en spand varm the, men kun 3 - 4 krus - så det gik på omgang.

Om aftenen låste soldaterne igen yderdørene på vognen og forsvandt. De skulle ikke nyde noget med at være der om natten. Der kom igen kraftige luftangreb, så vognen flere gange rystede af lufttrykket fra bombenedslagene.

Projektørerne lyste hen over himlen og luftskytsset skød hele natten. Igen lå vi i bunden af kupéen.

Om morgenen kom soldaterne igen, de grinede og sagde en hel masse om bomber. Nu kunne vi komme på wc igen.

"Oranki" 1941

Flere dage holdt vi på et sidespor på en banegård. Men en dag kørte vi, det lavede lidt op på os. Vi kørte en halv dag, så holdt vi i en stor skov. Dørene blev låst op, og vi kom ud i solen. Det var pragtfuldt. Vi gik langs sporene, ind i skoven, ud igen for til sidst at komme til en landevej med store og små bjælkehuse. Vi gik igennem deres hovedgade, der var en meget bred jordvej. De gloede ondsksfuldt på os i deres lasede nattøj, men vi var vel fjender i deres øjne. Vi blev klar over senere, at de vidste overhovedet ingenting om hvad der foregik om dem.

Da vi havde gået ca. 4 timer (man går meget i Rusland - det er et kæmpe land) så vi lige pludselig en stor hvidkalket mur og bagved høje bygninger i 2 - 3 etager. I den ene side af dette store gårdområde lå der en flot løgformet kirke.

"Axel Carls" besætning kom ind igennem porten og ind i en bygning til venstre, hvor soldaterne holdt til. Der blev vi indskrevet med mere. Bagefter fik vi en trætallerken, en træske samt et blikkrus. Så var det ud igen, og ind af næste dør. Der blev vi klippet totalt skaldet. Lige inden vi var kommet ind i det lokale for at blive ført i deres journaler, havde de hentet to mænd som hilste på os. De var danskere. Det var Urban Holm Rasmussen, og det var en stor hjælp for os. Men vi hilste på flere danskere, to nordmænd og to svenskere.

Vi kom op til et stort 2 etagers hus, alle husene var hvidkalkede. Nedenunder var der køkkensal med 3 - 4 store jerngryder, hvor der blev fyret op under.

Vi skulle bo på 1. sal sammen med 1700 - 1800 mennesker af forskellige nationaliteter, czeckere, rumænere, ungare, polakker og jugoslaver.

Der var bygget træplatforme i 2 etager - træet havde lidt mellemrum. Der lå vi så om natten, hver mand havde ca. 60-70 cm i bredden, der var jo mange derinde. Vi fik en lærredsæk, som vi fyldte med en slags græs. Det lugtede temmelig stærkt i starten. Ved 7-tiden om morgenen fik vi en portion hirsegrød. Meget afmålt, hvad der kunne være i en almindelig kop, samt 300 g russisk klægt brød.

Først ved 16-tiden fik vi mad igen, en skål kålsuppe, også meget afmålt. Det havde en mærkelig smag, for det var jo ikke frisk kål, men noget der lå i saltlage. Det var hvad vi fik hver dag, så vi var konstant sultne.

Vi begyndte at arbejde, vi blev sat til at kalke husene med hvidt kalk. Kalkkostene lavede vi selv af bast, som vi fik udleveret. Det blev bundet om en trægren. Det stænkede meget, men det var hvad vi havde. Når man arbejdede fik man 100 g ekstra brød, men det hjalp såmænd ikke ret meget. Men hellere arbejde end bare sidde ned.

Men for ikke at glemme det; da vi gik fra togvognen, og skulle gå til ORANKI som det gamle kloster hed, fik vi følgeskab af 20-25 franske nonner. De fleste af dem blev sat op på en hestevogn, de yngste gik ligesom vi andre. De var meget stille og rolige. Dem blev vi efterhånden godt kendt med, de var meget hjælpsomme og hårdføre.

Foruden Urban Holm som var konstruktør, var der hr. og fru Johansen, hr. og fru Clausen og Voss, som alle var ingeniører. Udover dem var der fru Rasmussen.

Vi var såmænd en lille skandinavisk klike samlet her i det gamle kloster ORANKI, som var meget stort, og med en høj mur hele området rundt. Der var en svensk dame med hendes unge datter, et yngre norsk ægtepar, som vi også hilste på.

Da vi havde været en måneds tid i lejren kom det norske par og sagde pænt farvel til os. De skulle væk, hvorhen vidste de ikke, men de var glade. Vi andre tænkte at bare det var os, men det havde noget at gøre med nordmændenes indsats, da tyskerne rendte ind i vores lande. Vi så dem aldrig mere.

De to svenskere, mor og datter snakkede vi tit med. De af danskerne vi havde mest at gøre med, var Holm og Voss. De var med på vores arbejds hold, så vi var ialt 22 mand, som arbejdede sammen hver dag med forskellige opgaver. Det var sommer, og vi blev sat til at kalke huse, nogle af dem var på 3 etager.

Efter et stykke tid kom vi udenfor byen for at arbejde. Der var en times tid at gå. Der var to soldater med. Vi kom til en stor skov med meget store træer. Der var soldaterne begyndt at bygge et stor soldaterbjælkehus i forbindelse med at der løb en kilde. En hellig kilde, blev der sagt, og huset kom til at ligge over kilden. Den blev bygget af store træstammer, hugget til i enderne, så de passede ind i hinanden, og det arbejdede vi med i mange uger. Ved siden af var der en kartoffelmark, så hen af middag fik vi lov at grave nogle kartofler op - og koge dem over et bål.

Soldaterne, de var en 10 - 12 stykker, som også arbejdede med huset, var glade for det ekstra måltid. Soldaterne lærte os lidt russisk, det havde de det sjovt med.

Om søndagen arbejdede vi ikke, selv om vi helst ville, det var bedre at være ude i skoven end inde i lejren. Der blev passet godt på os. Rundt om det hele var der sat ekstra pigtråd op, og derude løb nogle store glubske hunde rundt.

Af de efterhånden 1800 mennesker som lidt efter lidt kom til ORANKI var det meget få vi kom i kontakt med. Der var en ung mand Frits og hans mor, som holdt sig meget til os. Han ville så gerne lære dansk, så det prøvede vi på. Han blev også ret god til det efterhånden.

Der var Frankardi, han var tjekke og tryllekunstner og havde været i Danmark flere gange. Han optrådte også en gang for alle i lejren, han var god til tryllekunstner.

Ellers var vi heldige at få lov til at arbejde sammen hele tiden inden vi forlod ORANKI.

Vi vidste ikke hvor længe vi skulle være der, vi fik ingenting at vide. Men vi nåede da at bygge soldaterbarakken næsten færdig. Vi havde Sjöholm, der havde boet i Finland som barn, han vidste alt om hvordan man byggede en bjælkehytte.

I løbet af sommeren kom vi i forhør et par gange. Den ene gang var der en russisk dame med uniform der talte dansk. Der måtte vi fortælle alt, og det blev skrevet ned i de store bøger. Vi spurgte hende, om de danske søfolk, der kom til Murmansk, også blev informeret. Vi havde jo tidligere i forhør skrevet under på at vi gerne ville sejle på allierede skibe, hvor som helst. Alle de højtstående kommissærer lovede at gøre hvad de kunne.

Så gik den ene dag efter den anden. Det var jo sommer, så det var ikke så slemt endnu. Det var først senere da det blev vinter, at vi kom ud for nogle strabadser, men det vidste vi ikke på det tidspunkt.

Vi var sultne hele tiden, maden vi fik var meget afmålt. Om morgenen en lille portion hirsegrød, 300 g brød, 100 g ekstra når man arbejdede, hvad vi alle fra "Axel Carl" gjorde. Ellers vankede der ikke noget før om aftenen, som jo var kålsuppe. Det var det samme hver dag, og ikke meget mættende. Ikke nok med at de spærrede os inde bag pigtråd, men vi skulle også sultes, så energi og humør var langt nede. Hvad skulle det her ende med, det var der ingen der vidste.

Hen på sommeren blev nogle af os med førstemester Andersen og Holm i spidsen sat til at trække el-ledninger fra det lille elektricitetsværk til de forskellige bygninger. Andersen var god til det med ledninger. Vi arbejdede med det ca. 3 uger, så havde de ikke mere ledning.

ORANKI lejren havde været en fangelejr for politiske fanger før de blev sendt til Sibirien. Vi var ca. 2000, her kunne være det dobbelte. Flere bygninger stod tomme, nogle havde 3 platforme af træ ovenpå hinanden. Kirken som blev brugt til opbevaring af kartofler, og lagret kål, kapusta som det hedder på russisk, var meget flot indeni. Der var vægmalerier over det hele. Kirken var låst og blev kun åbnet en gang om dagen, for at køkkenpersonalet kunne hente proviant til kogning.

Vi fik en gang om måneden et stykke sæbe blandet med savsmuld.

Vaskestativerne, som der var to af, stod ude på pladsen. Der kom vand i hver dag. Ved at trykke op på et lille jernrør, så kom vandet ud af et lille hul. Når beholderen var tom måtte man vente til næste dag. De stod lige op af to store træhuse. Husene havde ingen døre, og var vores wc. En masse tremmer var lagt over et stort hul.

Der blev hver dag kastet hvidt kalk over hullet. Der kunne være et par hundrede mennesker derinde ad gangen. Lugten var frygtelig, men sådan var forholdene. Da vi havde været der et par måneder blev der gravet 2 nye store huller ved siden af, og bygningerne blev flyttet henover hullerne. De andre huller blev kalket til samt fyldt op med jord.

Vi snakkede tit om, hvordan det skulle gå når vinteren kom, for der var ingen varместeder i bygningerne. Men vi blev flyttet fra ORANKI inden da.

En dag kom der en lastbil med gammelt brugt soldatertøj. Russiske vatjakker/bukser samt nogle grove halvstøvler lavet af bildæk med stof som overlag. Det var godt at vi tog et par hver. Dem brugte vi senere til at have på, og over os om vinteren.

"Axel Carls" besætning var i forhør 3 gange mens vi var i ORANKI, så nogle gange var vi jo lidt spændt på hvad der skulle ske med os, vi var trods alt i stand til hvad som helst, bare vi kom ud herfra.

Det gjorde vi senere, det var efterhånden blevet efterår og koldt. En morgen efter vi havde fået vores ration af hirsegrod og brød, stod "Axel Carls" besætning ved porten og ventede på de to soldater som skulle med os ud i skoven til huset. De kom ikke, lidt senere fik vi besked på at vi skulle forlade ORANKI. Alle skulle forlade lejren. Vi pakkede vores ting, og gik ned til porten, hvor man blev streget af. Udenfor blev vi samlet i en lang kolonne. Da alle var ude af lejren, det varede flere timer, fik vi ordre på at gå.

Vi gik samme vej, som da vi kom til ORANKI, ca. 8 - 9 km. Så så vi en lang stribe af kreaturvogne. Der var over 30 som snoede sig der hen ad, bagerst en vogn med luftskyts. Det var der vel også foran, men så langt kunne man ikke se.

Vi var de sidste der kom, idet vi skulle rydde op i lejren. Vi kom op i vognen, der havde midterdøre i begge sider. Der var ingen vinduer, og i begge ender af vognen var der lavet træplatforme i to etager. Midt i vog-

nen stod en lille ovn med rør op i taget, men der var ingen brænde, samt en stor jerntønde som wc.

Vi var ca. 60 personer, så vi kunne jo ikke ligge alle sammen på brikserne. Det måtte vi skiftes til, men det hittede vi hurtigt ud af. Dørene blev lukket med et brag og så sad og stod vi i halvmørke. Da det blev aften kørte vi, hvorhen var der ingen der vidste, kun at det gik øst på mod Sibirien. Men der skulle gå 12 døgn før dem der overlevede kom ud af dette fangevogntog. Vi gjorde holdt mange gange på sidesporene, fordi militærtransporten skulle passere. Det var enkeltspor hele vejen.

Hver morgen blev dørene åbnet. Vi fik et stykke brød, en saltet fisk samt en beholder med vand. Vores wc-spand blev tømt nogle gange, mens vi kørte langsomt. Så blev dørene lukket igen med et ordentligt brag, og så sad eller stod vi der igen.

Nu begyndte vinteren og kulden at komme. Det sneede ind ad alle sprækker. Det stormede engang imellem, og vi krøb tæt sammen, når vi lå på briksen. Det gav mere varme. Sjöholm havde med sin store kniv lavet et ret stort kikhul i begge sider af vognen. Der kunne vi på skift stå og kigge ud når toget kørte. Det var et sørgeligt syn, om dagen endeløse hvide stepper. Vi var i Sibirien. Når vi holdt stille, kunne vi se militærtog med alt muligt krigsmateriel rulle forbi. Alt meget svært bevogtet med luftskyts flere steder langs vognene. Hver nat, hvis vi kørte, stoppede vi og holdt temmelig længe. Der kunne vi igennem vores kighul se soldater slæbe døde mennesker ud på sletten, hvad der skete med dem, kunne vi kun gætte os til. Et sted på strækningen var vi stoppet ved en lille station, hvor vi måtte ud og gå et stykke for at tømme vores wc-tønde. På vej tilbage så vi en gammel jernbanesvælle, som vi fik med op i vognen. Vi fik travlt med at snitte den op med de 3 - 4 knive vi havde. Men det lykkedes, ved at arbejde med den hele tiden. Når vi var ude så vi hvor langt toget var, og hvordan det så ud. For enden af flere af vognene var der bygget et lille hus til en soldat. Det var der bl.a. på vores vogn, vi kunne da høre at han både sang og stampede i trægulvet. Soldaterne var klædt fantastisk godt på, med deres to lange fåreskinsfrakker- og støvler. Udenpå støvlerne var der atter en filtstøvle. De var meget varme, men kunne ikke tåle vand.

Tændstikker havde vi ikke, men vi havde forlængst fået fat i et stykke stål, som man slår mod en sten til det gnister. Vi havde en bomuldsvæge mellem hænderne, og holdt den tæt til gløderne. På den måde fik vi ild. Alle russiske soldater havde sådan en dengang.

Det blev koldere og koldere for hver dag, så nogle gange stampede vi i gulvet så godt vi kunne, eller vi lå tæt sammen på træbriksen. Det samme dag efter dag.

Da der var gået 12 døgn, og vi var stoppet, blev dørene slået op. Vi blev beordret ud, alle så frygtelige ud. Beskidte, langskæggede og meget trætte. Vi skulle åbenbart ikke længe. Det sneede og blæste meget. "Axel Carls" besætning samt et andet arbejds hold. Det var nogle tjekkiske flodsøfolk der blev holdt tilbage for at gøre vognene rene. De så frygtelige ud, der gik flere timer inden de var færdige.

Hvis vi var tørstige, var der heldigvis masser af sne. Vi lærte en stor del hvad det angik af de russiske vagtsoldater. De var jo vant til det.

Da vi var færdige gik vi. Vi gik langt igen, og det blev mørkt. Fodsporene fra de andre kunne vi ikke se, men vi havde en soldat med os. Han var nu heller ikke så sikker. Til sidst efter et par timer var vi der, og det blev en stor skuffelse.

"Aktjubinsk" 1941-42

Aktjubinsk hed stedet, og som jo lå i Sibirien. Lejren var formet som en firelænget bondegård med de sædvanlige tårne omkring. Hegnet omkring var af dobbelt pigtråd, men det så vi først senere.

Porten gik op, og vi kom ind på gårdspladsen. Der stod vi så tæt pakket. Inden de fik skrevet og talt alle de mange mennesker gik det halve af natten. Bagefter kom vi ind i en af bygningerne, en for mændene - og en for kvinderne. Der var totalt fyldt op indenfor, men lunt fordi vi var så mange der var stuvet sammen. Engang imellem måtte vi udenfor i natten, men vi kom hurtigt ind igen, da det var frygteligt koldt. Ingen ved hvordan en rigtig vinter er, for de har været i Sibirien.

Barakken havde jordstampet gulv, en lang gang midt imellem to rækker træplatforme i to etager. Der skulle vi forsøge at få en soveplads. Vi sad i begyndelsen for enden af briksene og først næste dag efter at nogle var døde og båret ud, fik vi efterhånden

presset os på plads højt oppe. Der lå vi hele vinteren. Det frøs mellem minus 40 og minus 60 grader hele tiden. Når det sneede måtte vi ud, og med deres mærkelige spader grave de to vinduer, der var på den ene side samt døren fri. Vi lavede stier til kogehuset og til den store wc-bygning, der var lige midt på gårdspladsen. Det var samme slags hus som i Oranki. I den ene side af bygningen var der en muret kulovn, som blev holdt i live døgnet rundt med en slags kulstøv. Det var svært at holde liv i ovnen. Træ fandtes ikke, men der var altid nogle ved ovnen døgnet rundt.

I Orankilejren havde vi god plads, men her i Aktjubinsk var det stik modsat. Der var for lidt plads, men vi var ikke det samme antal mere. Mange ældre og svage var gået til på turen herud, og der døde nogle hver dag. Nu bed kulden og folk blev svagere og svagere. De havde alle mistet modet, og folk lå hele dagen på deres brikse, nogle sad. Ude kunne man ikke være ret længe af gangen. Der var ingen der havde tøj nok på til det. Der var ingen næring i maden. Hirsegrød og brød om morgenen, 300 g

brød hen på eftermiddagen, en skål kålsuppe med kartoffelstykker. Det smagte sødt, da det havde været frosset. Engang fik vi et stort stykke sukker.

Det tog på helbredet, folk blev sløvere og sløvere. Der var intet vi kunne foretage os. Fyldt af lus blev vi alle, så dem sad vi og knækkede mellem neglene. En gang imellem tog vi alt tøjet af, og fik en til at lægge tøjet udenfor ca. 10 minutter. På den måde døde lusene og det hjalp lidt.

Wc'et ude på gårdspladsen så efterhånden forfærdelig ud indvendigt. Alt frøs til. Selvom man kom kalk på hver dag, var det ikke spor morsomt at komme på wc.

Lejren var alt for lille til alle de mennsker, over halvdelen var syge hele tiden. Det tog også hårdt på "Axel Carls" besætning. Vi var i forhør et par gange, hvor vi spurgte hvordan det gik med at få os ud at sejle fra Arkhangelsk. Kommisærerne vidste ikke noget, derimod kunne de fortælle os, at der var danske soldater der kæmpede på tyskernes side på fronten. Det var ikke godt at høre, så humøret var langt nede den vinter.

Juleaften var vi jo også der, men der skete intet ekstra, for russerne fejrer ikke jul som vi. Men tankerne gik meget til dem derhjemme, og hvad vi var ude for.

Engang lånte vi nogle billeder af Edvard, vores letmatros. Billederne var fra hans by, Hobro. Han havde nogle familie billeder, som han til alt held havde fået med. Der var flere af os der var blevet nægtet at få vores få billeder ned i søsækken, da vi blev taget i land i Leningrad. Vi var ved at være mere kendt i Hobro, end han var.

Det var nogle mærkelige spørgsmål de kommisærer kom med. Om vi havde været medlem af en tyskvenlig forening, eller deslige. Om donkeymanden og Otto havde været med i Spanien imod Franco, idet de talte godt spansk. Kommisærerne var meget interesserede i at høre deres historie. Der var også engang en højtstående kommisær der spurgte om vi var villige til at blive sendt til Arkhangelsk i Murmansk for at sejle med et russisk skib. Det svarede vi glad ja til, og så blev det skrevet ned.

fortsættes i næste nummer...

LANDSMØDET

**i Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen 1940-1945
afholdes tirsdag den 26. og onsdag den 27. august d.å.
på PARK HOTEL, Boulevarden 41, 9000 Aalborg.**

Program:

TIRSDAG DEN 26. AUGUST:

- Kl. 11.00: Ankomst og check ind på hotel »Park Hotel« Boulevarden 41, Aalborg, tlf. 98 12 31 33.
- Kl. 12.00: Frokost incl. 1 øl/vand.
- Kl. 13.30: Landsmødet begynder på »Park Hotel«.
For ikke mødedeltagere. Rundtur i bus til forskellige seværdigheder.
For mødedeltagere: Kaffe i mødelokalet.
- Kl. 17.00: Landsmødet afbrydes.
- Kl. 18.00: Fестаften på »Park Hotel«.
- Kl. 01.00: Natmad.

ONSDAG DEN 27. AUGUST:

- Kl. 07.30-09.30: Morgenmadsbuffet i Restauranten.
- Kl. 10.00: Landsmødet genoptages.
- Kl. 13.00: Frokost incl. 1 øl/vand.
Afrejse.

Der var engang

Endnu et erindringsbillede fra besættelsestiden

Af Paul Nielsen

Der var engang. Nærmere betegnet et års tid før Danmarks befrielse. Gennem postvæsenet blev omdelt to brochurer. For en nemhedsskyld var de lagt inden i hinanden, og det kunne være uheldigt. I hvert fald skrev jeg i den daværende Horsens Avis en artikel med overskriften »en mærkelig blanding«, hvor jeg anførte, at den ene brochure kom fra luftbeskyttelsestjenesten, og hvis den blev lagt inden i »den anden« (som var en hverveskrivelse fra Våben SS), risikerede man, at det hele endte i papirkurven.

Få dage efter kom redaktøren med et brev, hvis afsender var Våben SS, og det var både en grov skrivelse og et trusselsbrev. Baggrunden var den pågældende artikel. I brevet hed det bl.a., at »det er desværre ubekendt, hvem forfatteren til disse lige så dumme som dristige linier er. Det er

dog givet, at den ansvarlige redaktion i dette tilfælde har lukket øjnene for, hvad man kan tillade sig at indrykke i en såkaldt avis«.

Nå, da da. Men det var ikke det hele. Skribenten fra SS undrede sig over, at avisen både kunne skrive den slags »og være ivrig efter at offentliggøre hverveannoncer for Ersatskommando Dänemark, da disse giver et net - ganske net beløb i kassen«. Forklaringen var nu ikke så vanskelig at få øje på, eftersom disse annoncer var tvangsindlagt!

Brevet karakteriserede mig meget smukt som »en lømmelagtig skriverdrenge« og nævnte, at sammen med SS omfattede protesten »alle vort lands utallige sønner, som i kamp for deres eget hjem yder en heltemodig modstand mod de bolsjevikiske horder«. Og disse »vort lands utallige sønner« vil ikke finde sig i at blive bagtalt, som brevet formulerede det.

Og så sluttede brevet: »Forinden hele sagen blive overgivet til de kom-

petente myndigheder, forventer vi, at De omgående skriftligt tager stilling til den mærkelige artikel«.

Mere direkte kunne truslen fra det tyske herrefolks håndlangere næppe være. Det er muligt, at SS'erne mente på den måde at sætte en skræk i livet på en avis, der var undergivet censur, men sådan gik det nu ikke.

Vi var enige om, at brevet ikke skulle besvares og slet ikke bringes i avisen, og der skete da heller ikke noget. Dengang. Senere kom Gestapo og lukkede bladet og sendte redaktøren i kz-lejr.

Nu kunne man naturligvis ikke forvente, at håndlangerne i SS i København selv havde fået øje på artiklen. Men der fandtes i de dage et stikkerkorps, som omfattede det, man kaldte »stemningsberettere«. De skulle fortælle deres herrer om, hvad der skete i netop denne by, og det er formentlig en af dem, der havde fattet meningen med »en mærkelig blanding«. Ak, ja.

H.H. Koch

Hvert år den 20. april samles tidligere KZ-fanger og andre ved mindesmærket for den ukendte muselman ved Helligåndskirken i København for at mindes den dag i 1945, hvor Neuengamme blev tømt for de skandinaviske fanger. 114 busser, 8-10 ambulancer og 5-6 personbiler - alle køretøjer var i hast blevet malet hvide og forsynet med røde kors og Dannebrog - kørte i pendulfart mellem Neuengamme og Friedrichruhe med fanger. I løbet af det sidste døgn frelste man på denne måde 4224 koncentrationslejr-fanger.

Greve Folke Bernadottes indsats i forbindelse med denne redningsaktion er kendt og skattet og gjorde det naturligt at navngive de påtænkte plejehjem for tidl. KZ-fanger efter ham. Derfor har vi i dag en Bernadottegård både i Hadsund og i Roskilde.

Departementschef H.H. Kochs ind-

sats i forbindelse med hjælpen til de danskere, der var deporteret til tyske koncentrationslejre og senere hjem-

transport af dem, har været mindre kendt af den brede offentlighed.

Kun 37 år gammel udnævntes han

Chr. Koch afslører mindeskriftet med billede af H.H. Koch den 20. april 1997.

i 1942 til departementschef. Efter den 29. august blev H.H. Koch et af departementschefstyrets mest aktive medlemmer og tillige den, der klarest så ønskeligheden i kontakt med modstandsbevægelsen. I april 1944 førte han hemmelige samtaler med Frihedsrådet, og han medvirkede under folkestrejken i sommeren 1944 til at skabe kontakt mellem Frihedsrådet og departementschefstyret.

H.H. Koch tog ledende del i arbejdet for at hjælpe de danskere, der var deporteret til tyske koncentrationslejre. Det blev ham, der samlede kræfterne i socialministeriets ledelse og udnyttede alle muligheder trods tyskernes obstruktion og trods utallige forsynings- og transportvanskeligheder. I begyndelsen af 1944 havde han samlet en viden om forholdene i flere KZ-lejre, som tilsagde et effektivt ledet, rationelt, stabilt og økonomisk velfunderet hjælpearbejde.

H.H. Kochs temperament stod ikke til at overlade et så vigtigt anliggende til enkeltpersoner eller private institutioner, herunder Dansk Røde Kors, hvis direktør var kendt for sin stærke sympati for nationalsocialismen. Her var tale om en statsopgave, og han anså socialministeriet som mest egnet til at løse den opgave at skaffe mad og tøj til KZ-fangerne trods varemangel, stive paragraffortolkninger eller nervøs formalisme. Pakkerne skulle afsendes, så mange som muligt, så tit som muligt og med det rigtige indhold.

H.H. Koch fik den danske hjælpeaktion koordineret med den svenske Bernadotteaktion og øgede dens muligheder i så høj grad, at der blev tale om en fælles dansk-svensk aktion mht. materiel og personel. Gennem aftaler med finansministeriet frigjordes millionbeløb til hjælpeaktionerne og H.H. Kochs rige organisatoriske evner kom til at spille en betydelig politisk rolle og gjorde, at han kom til at yde en uvurderlig humanitær indsats under krigen.

Gennem mange år har det været et stort ønske hos tidl. fanger at knytte H.H. Kochs navn til Bernadottegården i Roskilde. For 3-4 år siden fik vi lov til at ændre navnet på vejen hen til Bernadottegården, således at den nu hedder H.H. Kochs Vej.

Søndag den 20. april tog vi endnu et skridt til at knytte denne mands navn til Bernadottegården og hædre mindet om ham ved at indvie en mindestue i H.H. Kochs navn.

Mindestuen er et gennemgangsrum, der forbinder blok 3 og blok 4. Det er stort og lyst med vinduer i begge sider. Det bliver brugt til f.eks. højtlesning eller bare til at sidde og hvile sig i og tale sammen.

Forskellige donatorer ydede økonomisk hjælp, således at man kunne forsyne mindestuen med et dejligt bord og 12 armstole samt et pænt reolsystem. Endvidere blev der efter et manuskript af Jørgen H. Barfod fremstillet et skrift, som på 24 sider i tekst og billeder fortæller om bag-

grunden for Bernadottegårdens tilblivelse og om Folke Bernadotte og H. H. Kochs indsats.

Mange gæster var inviteret. Først og fremmest beboere og personale og dernæst H.H. Kochs tre sønner: Niels, Chr. og Jørgen Koch. Socialminister Karen Jespersen og departementschef Finn Mortensen havde givet tilsagn om at deltage i højtideligheden og fra Roskilde kommune deltog borgmester Henrik Christiansen og kommunaldirektør Bert Hovald Petersen. Anne-Lise Clausen repræsenterede Frihedsfonden, Frank Zorn Frihedsmuseets Venners Fond og J.E. Finderup Landsforengen Gestapofangerne, Sjællands afd., som alle havde bidraget økonomisk. Endvidere deltog fra Fangesammenslutningen formand, Villy B. Jensen og fra Bernadottegården i Hadsund, forstander Kirsten Brams.

Formanden for bestyrelsen, Mogens Henrik Nielsen, bød velkommen, hvorpå Jørgen Barfod fortalte om baggrunden for det fremstillede skrift og om H.H. Kochs indsats. Chr. Koch afslørede derpå et indrammet mindeskrift og billede af sin far og talte om sin fars engagement i arbejdet for de danske KZ-fanger. Efter en forårssang talte Karen Jespersen om H.H. Kochs betydning som departementschef under besættelsen og førte hans indsats i kampen for demokratiet den gang frem til kampen for demokratiet i dag, hvorefter hun afslørede en mindeplade for H.H. Koch og navngav mindestuen.

Programmet sluttede med at man sang frihedssangen, hvorefter forstander Emmy Reitoft afsluttede med en tak til alle, der havde gjort det muligt at skabe dette dejlige rum for beboerne og udtalte, at H.H. Kochs navn nu vil blive nævnt hver dag, hvorefter hun inviterede alle til et glas vin og en lille buffet i blok 4.

H.H. Koch døde i 1987.

*Mogens Henrik Nielsen
Bernadottegården Roskilde*

I forbindelse med mindestuen for H.H. Koch, har Bernadottegården udgivet et mindeskrift. Skriftet omtaler Bernadottegårdens oprettelse, om baggrund, om hjemtransporterne fra KZ-lejrene, om levnedsmiddelpakkerens betydning, og om Bernadottegården, som den ser ud og virker i dag. Redigeret af Jørgen H. Barfod. Skriftet kan købes i Frihedsmuseets kiosk og Bernadottegårdens kiosk for kr. 20.00.

Mogens Henrik Nielsen, formand for Bernadottegårdens bestyrelse, byder velkommen til gæsterne. På første række ses Socialminister Karen Jespersen, Chr. Koch og Jørgen Barfod og på anden række J.E. Finderup, Anne Lise Clausen, Frank Zorn, Jørgen Koch og Niels Koch.

RUNDE DAGE

Ved Minna Dahl,
Sdr. Fasanvej 53, 4th
2000 Frederiksberg, tlf. 31 19 68 06

Knud Andreasen, Stenbjerg Kirkevej 6,
7752 Snedsted. 75 år d. 3. juni.

Bent Ørberg, Krigssejler, Torvegade
64,3, 1400 København K. 75 år d. 5. juni.

Ejnar B. Rasmussen, Præstemosen 201,
2650 Hvidovre. 80 år d. 7. juni.

Jens Ejvind Larsen, Sdr. Fasanvej 27,1.
2000 Frederiksberg. 80 år d. 13. juni.

Arne Helge Kiilblad, Blichersvej 95, 3000
Helsingør. 75 år d. 15. juni.

Elisabeth Jepsen, Håndbækvej 24, 9900
Frederikshavn. 65 år d. 18. juni.

Edith Larsen, Lærkevej 6, 6440 Augusten-
borg. 75 år d. 4. juli.

Per Rasmussen, Nannasvej 19, 5700
Svendborg. 80 år d. 5. juli.

Simon Karstensen, Skelhøjvej 25, 8400
Ebeltoft. 75 år d. 9. juli.

Svend Bjerring Larsen, Duevej 122,4,
2000 Frederiksberg. 80 år d. 11. juli.

Hjarne Ditlevsen, Neuengamme, Buche-
nwald, Frøslev. Løkketofte 15, 5700
Svendborg. 80 år d. 15. juli.

Jørgen Lind Sørensen, Krigssejler Asylvej
31 st. 2600 Glostrup. 80 år d. 18. juli.

Victor Glyssing Jensen, Beder Landevej
44, 8830 Beder. 90 år d. 21. juli.

Ernst Steen, Møststien 6, Vesterlyng, 4500
Nykøbing Sj. 75 år d. 22. juli. Åbent hus
fra kl. 11.00.

Tage Revsgård Andersen, Bogholder Alle
77 st., 2720 Vanløse. 75 år d. 25. juli.

Jørgen Fridberg, Hovedgade 9, 3220 Tis-
vildeleje. 75 år d. 28. juli.

Johan Strange Garset, Holger Drachman-
nsvej 5, 8400 Ebeltoft. 75 år d. 28. juli.

Inggolf Gildam, Klappervænget 1, Neu-
engamme 51486, Buchenwald 86340, 4760
Vordingborg. 75 år d. 31. juli.

Bjørner Drøger, Amagerbrogade 9.a, 2300
København S. 85 år d. 2. august.

Folmer Jensen, Vibyvej 41, 8230 Aabyhøj.
80 år d. 6. august.

Nicolaus Møller, Dachau 141.679. Vejle-
mosevej 20, 2840 Holte. 80 år d. 7. august.

Alfred Frandsen, Skovbovænget 17B,
Hareskov, 3500 Værløse. 80 år d. 7.
august.

Torben Ømark, Vangen 1, 9400 Nr. Sund-
by. 85 år d. 7. august.

C. O. Sørensen, Næringen 54 st., 8240
Riisskov. 75 år d. 12. august.

Henning Nibro, Ejevindsvej 16, 2920 Char-
lottenlund. 80 år d. 15. august.

Forsinket fødselsdagshilsen

Otto Slagelse, »54.592« Akademivej 39, 2800 Lyngby. 75 år d. 30. marts.

Minder omkring Befrielsesdagene 1945

På given foranledning kunne det måske være på sin plads at give et billede af, hvordan en tidligere Buchenwald/Neuengamme Häftling 87.127/53.814, i dette tilfælde undertegnede, nu forlængst pensioneret fra politiet, Elo Svejgaard Kristensen, tilbragte de sidste dage i fangenskab omkring befrielsesdagen d. 4. maj 1945.

Som følge af Bernadotteekspeditionen blev jeg i begyndelsen af april 1945 pr. ambulance transporteret til Neuengamme, hvor jo alle vi Skandinaver skulle samles. Jeg havde i tiden forud i en måneds tid været ude af stand til at kunne gå - grundet sygdommen Flegmone i mit højre knæ. Efter nogle dages ophold på revieret i Neuengamme gik turen videre mod nord - stadig i ambulance, men nu ledsaget af en svensk sygeplejerske, tænke sig, en kvinde. Et sådant væsen havde jeg jo ikke set eller talt med i mange måneder. Det var en god oplevelse.

Vi passerede grænsen ved nattetide, men blev - trods mørke - grebet af en følelse, der hverken kan beskrives eller fattes i den situation - vi var jo stadigvæk fanger - vi befandt os i. Det var såmænd udmærket, at det var mørkt, så var det lettere at give sine følelser »frit løb«.

I Frøslevlejren blev jeg straks ind-

lagt på sygehuset - alene det, at det nu ikke hed »Revieret« - det var lidt »svært at sige til at begynde med«, men man kan jo vænne sig til alting. Her var der i hvert fald rigtige senge, rigtige læger, en menneskeværdig behandling og en rigtig kost med de rigtige »vitaminer« - det sidste forøvrigt et ret nyt fænomen, som ikke var så kendt på de tider. Jeg kom da også ret hurtigt »på benene« igen.

Politiet skulle sendes til Sverige i 3 afdelinger, og jeg kom med den sidste, der afgik fra Frøslev pr. bus d. 3. maj midt på dagen. Man var naturligvis meget glad og fortrøstningsfuld ved afrejsen, men noget beklemmt ved at se så mange hundrede medfanger stå tilbage - stadigvæk bag pigtråd. Men vi var jo alle sikre på, at nu måtte krigen da slutte i løbet af få dage - måske timer. Så selv om vi de sidste dage havde hørt tyske kommandoråb og -skrig, omend i betydelig nedtonet omfang, så måtte alle dog sikkert snart kunne vende hjem.

I den bus, som jeg befandt mig i, havde vi en tysk soldat - en midaldrende mand - et ganske almindeligt »menneske« fra Værnemagten - med som bevogter. Denne gav klart udtryk for, at »nu er klokken 5 minutter over tolv«, som var et meget brugt erkendelsesudtryk - så nu syntes han, at vi skulle sende en

hilsen hjem til familien. »Skriv det hele, som det er, jeg skal nok sørge for frimærker og viderebefordring« Vi stoled faktisk på ham, måske også, fordi han på et tidspunkt »hamrede« en knyttet næve ind i buspanelet og sagde: »Alles ist Scheisse«. Han holdt sit ord med hensyn til brevene.

Turen gennem Sønderjylland og over Fyn og Sjælland blev et sandt »triumftog« - alle ville gerne lige »røre ved fangerne« og nogen havde sågar cigaretter/chokolade til os. Overnatning fandt sted i bussen på landevejen i nærheden af Korsør. Herefter kørtes direkte til Frihavnen, hvor vi efter en »lille appel« med påfølgende optælling »fik lov til«, som det nu pludselig hed, at gå om bord på en af Malmøfærgerne. Vi var nu endelig klar over, at vi nu havde deltaget i den sidste - af flere - appel under tysk ledelse.

Her blev opholdet af meget kort varighed, idet vi hurtigt fik besked om, at vi nu alle var løsladt og kunne »gå hjem«. Men vi opholdt os på kajen, og mens flere pårørende kom til stede for at blive forenet med ægtefæller/far m.v. kørte et persontog frem mod færgen. Passagererne her var kvinder, alle fra KZ-lejren »Ravensbrück« Hvad vi her blev vidner til er svært at beskrive, det sætter alt for mange følelser igang, men de var nu alle på vej til Sverige - hvad mange af dem tilsyneladende ikke rigtig havde fattet endnu.

Vi blev nu, vel en halv snes syge, installeret på Blegdamshospitalet,

hvor vi blev tilset af læger. Herefter fik vi et dejligt bad.

En af lægerne foreslog, at de af os, der var i stand til det, kunne gå en lille tur. Mens vi således »dryssede lidt rundt« og nød friheden - blev alt omkring os pludselig forandret. Folk råbte og skreg: »Tyskerne har kapitulert - der er fred« Man omfavnede hinanden på »kryds og tværs«, nogle sad på taget af en sporvogn og viftede med dannebrogflag, mens andre bare for rundt.

Vi »luntede« tilbage til hospitalet, hvor vi mødte nogle sygeplejersker, der fortalte os om »budskabet«. De havde, sagde de, gemt et par flasker med et rart indhold, og det skulle nydes, når freden kom, og da det jo var nu, så mente de, at vi passende kunne samles med dem på et af værelserne og »skåle freden ind«. Det blev en herlig stund, men, men - der er jo altid een, der er parat med lidt »malurt«, dengang i form af en overvægtig, snerpet, formentlig oversygeplejerske af den tids udgave af en sådan. Hun holdt sig lidt tilbage, hvad jeg sådan set godt kan forstå, men hun behøvede nu ikke ligefrem at hviske til de andre, at vi lugtede - hun mente jo nok »ikke særligt godt«. Ja, vist lugtede vi da og heller ikke godt, vi havde jo stadigvæk vores fangedragt på - stortrøje m.v. fra Røde Kors. Den burde vi måske være trukket af, men så ville hun jo nok være blevet forarget - samme - men ét bad var i hvert fald ikke nok til at fjerne »Oudeuren«.

Undervejs pr. tog d. 5. maj standses på strækningen præcis kl. 8.00, idet alle landets kirkeklokker skulle »ringe freden ind« på dette tidspunkt. Vi holdt ud for en ensom beliggende landsbykirke, der var synlig for os. Det var et meget højtideligt og gribende øjeblik, og denne kirke har jeg - og sikkert mange andre - fået et ganske særligt forhold til. Hver gang jeg passerer dette sted, mindes jeg den gode oplevelse.

Vi fortsatte fra Nyborg i busser, og efter flere gode hændelser nåede vi d. 6. maj ved 5-tiden frem til Aalborg, men her var der desværre etableret udgangsforbud, så vidt jeg husker indtil kl. 7. Vi syntes jo nok, at det var lidt mærkeligt, nu da krigen var slut og »gæsterne« havde sluppet deres greb, at der nu var et sådant forbud, men det skyldes jo også andre årsager.

Det blev jo således en lidt »flad« velkomst, vi fik, men det var jo heller ikke det afgørende - vi var nået hjem, det var der desværre mange, der ikke nåede.

Dette var en lille beretning om mine oplevelser og minder op til og omkring befrielsen.

Jeg synes, at vi politifolk havde det slemt nok under vores ophold i det sydlige, men i erkendelse af, at mange - rigtig mange - havde det langt, langt værre over betydelig længere tid, vil jeg slutte med at konkludere, at verden desværre ikke er blevet så forfærdelig meget klogere.

Diktatur, terror, sult m.v. trives fortsat - tilsyneladende i »bedste velgående«.

E. Svejgaard Kristensen
Aalborg

3 PIGER DRIVER HOTEL

i København

Vi er *prismæssigt*
de bedste

Tro os ikke!!!
Prøv selv !!!

COPENHAGEN
Ibsens Hotel
Vendersgade 23
1363 Kbh. K.
Tlf. 33 13 19 13
Fax 33 13 19 16

Vi er ikke som de andre
- vi er noget for os selv...

Redaktøren takker for det store fremmøde på min 75 årsdag.
Og tak for alle gaverne.

Postvæsenet er ikke helt, hvad det var engang.
Derfor er det sikrest, hvis flytninger indsendes skriftligt.
Tak.

Dagmar

På særtransport

Der er skrevet mange beretninger om fangetransporter og de uhyggelige forhold hvorunder man blevet stuvet sammen i kreaturvogne med udsigt til flere døgn transport uden mulighed for at få dækket de mest elementære menneskelige behov og på vej mod koncentrationslejrenes umenneskelighed.

Enkelte beretninger omtaler også transporter den modsatte vej, blandt andet har der været nogle beskrivelser af afhentning af fanger i Frøslevlejren til en tilbagevenden til Gestapos vilkårligheder med den forventelige afslutning i den tyske Krigsret.

Det er en beskrivelse af en sådan transport, der er mit ærinde, i hovedsagen fordi jeg på denne måde måske kan få oplysning om, hvordan det gik, efter ankomsten til Vestre fængsels tyske afdeling, med mine lidelsesfæller. Historien begynder naturligvis med en transport til Frøslevlejren der for mit vedkommende fik en ejendommelig optakt. Efter min arrestation i oktober 1944 havde jeg været hensat i en enecelle med den særlige oplysning på døren, at her var der »Keine Lese- und Raucherlaubnis«. Min ensomhed blev af og til afbrudt, når Gestapos fanger skulle anbringes midlertidigt under »Transit«. Således blev orlogskaptajn Knud Seehusen min cellekammerat, indtil han blev ført til Dachau den 19. februar og Poul Petersen Holm var i min celle, indtil han den 13. marts om morgenen blev hentet til sin henrettelse i Ryvangen.

Transporten til Frøslevlejren fra Vestre Fængsel fandt sted den 19. marts 1945 ved midnatstid. Dagen var præget af mærkelige hændelser der begyndte med et møde med Gestapos danske håndlanger i fængslets besøgsrum. Det egentlige formål med dette besøg fattede jeg ikke straks. Denne person, der havde været min værste bøddel under forhørene i Shell-huset, optrådte særdeles venligt. Han gav mig en cigaret og tændte den for mig. Langt om længe kom forklaringen: »Du skal stilles for en tysk Krigsret«. »Og hvad så?«, spurgte jeg. »Jo!, Du kan være heldig at blive sendt til en tysk koncentri-

onslejr.«. Hvad der skete, hvis jeg var uheldig blev ikke oplyst. Efter tilbagekomsten til min celle, kom den tyske vagtmester Otto Steinicke ind til mig. Han omfavnedes mig grædende med ordene: »De skal ikke få lov til at skyde dig«, og omkring kl. 23.00 kom han atter ind til mig med ordren: »Hurtig - Fertigpakken - Aus«, og jeg blev placeret i enden af den kø, der ventede på transport til godsbanegården, hvor de kendte kreaturvogne stod klar. Målet kendte jeg ikke, men alene at være sammen med andre mennesker var en frydefuld oplevelse. Jeg vil skønne, at vi var 150 fanger ialt, der blev fordelt i 3 vogne. Efter 2 døgn transport blev vi afleveret i Frøslevlejren, der i mine øjne opfattedes som et Paradis. Jeg erindrer endnu med glæde, at det første måltid jeg fik, var forloren hare og chokoladesuppe.

Nogle dage senere erfarede jeg med sorg, at mine kammerater fra Sorø Amtskommando var blevet skudt. Det tyngede mest at erfare, at den ædle personlighed, Bruno de Neergaard var blandt ofrene.

De følgende dage i Frøslevlejren forløb uden dramatik. Det var tydeligt, at krigen nærmede sig sin afslutning, og jeg følte mig så nogenlunde sikker. Derfor kom det nærmest som et chok da jeg den 13. april blev beordret til »Tårnet«, hvorfra jeg sammen med nogle andre fanger blev ført til Fårhus station og indsat i en specielt indrettet fangevogn. Kupeen var forsynet med tremmer for vinduet og til tremmerne var fastboltet planker, hvorved udkik til omgivelserne kun var mulig gennem en sprække på ca. 10 centimeter, og man skulle op og stå på sædet for at kunne se noget. Jeg husker ikke hvor mange vi var i kupeen. Var vi 4 eller 5. Vi var også navnløse, og vi talte ikke meget sammen. Stemningen var for dyster. Bevogtningsmandskabet var vist på 20 mand ledet af en Gefreiter. Han indledte vor rejse med en lille tale. Vi fik at vide, at hans ordre lød på, at bringe os til København, levende eller døde. Endvidere oplyste han, at han udmærket godt vidste, at Modstandsbevægelsen havde planer om

at angribe toget, men at han i sådanne tilfælde ville skyde os. For at betone sin vilje, fik vi at vide, at han lige var kommet fra Østfronten og at menneskeliv betød intet for ham. Hvis vi ellers opførte os godt, havde han intet imod, at vi blev beværtet under vejs, når blot mandskabet fik samme anretninger. Allerede på Fårhus station fik vi kaffe af en jernbaneportør. Da han bøjede sig ned over mig for at skænke, hviskede han: »De har fået besked udenfor«, og jeg måtte så hviske tilbage: »Gør intet, vi dør af det«.

Transporten varede over 3 døgn, og da vi endelig kom over på rangerområdet i Korsør, blev der en lang ventetid, fordi Modstandsbevægelsen havde saboteret skinnerne. Som et paradoks hertil, fik vi besøg af byens borgmester, der opnåede tilladelse til at servere en middag fra byens fineste hotel, 2 retter, øl, kaffe og cigarer. Enhver forsinkelse uanset art var gunstig, men omsider var jeg dog den 16. april tilbage i cellen i Vestre Fængsel. Henrettelser fandt stadig sted, den 19. april blev således 9 fanger skudt i Ryvangen. Af en uforklarlig årsag, men måske sentimentalt begrundet, havde man fra tysk side inviteret min moder til at besøge mig den 24. april. Imidlertid havde greve Folke Bernadotte været i Berlin og opnået tilsagn om, at henrettelser i Danmark skulle ophøre.

Jeg vender tilbage med mit spørgsmål: »Hvilken skæbne fik de andre fra omtalte transport?«. Jeg husker, at der blandt dem, var en jernbanefunktionær vist nok fra Fredericia. Når jeg særligt husker ham, var det fordi, han under turen over Sjælland fik et krampetilfælde, og tillige, fik han også en »løs mave«. Jeg fik lov til at bringe ham på toilettet og vaske ham, og han kom sig da også af sit krampetilfælde.

Men hvad blev der af ham, og hvad blev der af de andre?..

Selv blev jeg frigivet den 5. maj, men som en senere kollega sagde til mig: »Din skytsengel har altid haft sved på panden«.

Svend Yttesen

Improviseret præsidiemøde

17.-21. april 1997 i Sachsenhausen

Den 17. april ankom vi, Lilian Olsen, Gerda og Peder Søgård til Sachsenhausen.

Om eftermiddagen var der møde i de brandenburgske lokaler i den såkaldte T-bygning. Her redegjorde direktøren, dr. Günter Morsch for minstedets aktuelle tilstand, specielt økonomien. Han blev hilst med applaus af forsamlingen, der hovedsagelig bestod af de 99 besøgende franskmænd, heraf ca. 20 tidligere fanger. Franskmændene fortsatte de langvarige forhandlinger med indlæg af ISKs (Internationale Sachsenhausen Komité)s præsident Charles Desirat, Pierre Gouffault, Roger Bordage og andre.

Fredag d. 18. mødtes vi ved porten, hvor vi modtog en stor delegation af kammerater fra Ravensbrück.

Sammen med dem gik vi til Station Z (krematoriet), hvor der afholdtes en højtidelighed, med strygekoncert, kransenedlæggelse, og taler af Brandenburgs minister for justits- og europaanliggender Hans Otto Bräutingen, Charles Desirat og nordmanden Olav Gulbrandsen.

Under udgravningerne med henblik på genopretningen af mindesmærket ved krematoriet er der netop fundet nedgravet mange kubikmeter menneskeaske. Højtideligheden på dette sted blev så meget mere bevægende.

Fra Station Z fortsattes med bus til Klinkerwerke, der som udekommando repræsenterede den grusomme »Vernichtung durch Arbeit« politik. Særlig homoseksuelle blev her drevet i døden af sult og umenneskeligt slid.

Eftermiddagen blev anvendt til højtideligheder ved udekommandoerne Heinkel og Falkensee.

Lørdag d. 19. samledes alle tilstedeværende repræsentanter for ISKs nationale afdelinger til et improviseret (da det af mange grunde ikke var muligt at indkalde alle) præsidiemøde.

Repræsenteret var Frankrig, Tyskland, Holland, Norge, Østrig, Ungarn, Polen, Kazakstan, Ukraine og Danmark (Lilian Olsen, Gerda og Peder Søgård). Desværre var hverken Rusland, Italien eller Belgien repræsenteret.

Forhandlingerne var langvarige og foregik hele formiddagen og langt ud på eftermiddagen.

Olav Gulbrandsen, Norge glædede os med at den norske veteranforening havde modtaget så rigelige bevillinger fra udenrigsministeriet og forsvarsministeriet at de kunne tilbyde at afholde det ordinære plenarmøde i 1998, antagelig omkring 17. maj i Oslo.

Hvorledes vore kammerater i østlandene ville få råd til at deltage, var nu det største problem, men vi måtte

Falkensee monumentet. Foto 1997.

finde udvej til at hjælpe dem.

Vor ukrainske kammerat gentog, hvad han sagde i efteråret, at vore ukrainske fangekammerater sultede. Vi har støttet dem med penge, men vi skal være meget forsigtige, korrupsion, bedrageri og tyveri florerer, pengene må absolut sendes til fuldt pålidelige kammerater.

Ubillig og uretfærdig kritik af direktør Morsch afvistes af forsamlingen med applaus.

Der var glæde over dr. Morschs gode indsats, store saglige dygtighed og gode vilje. Kritik fra hollandsk side faldt til jorden, da den viste sig at bero på misforståelser.

Mødet sluttede i almindelig glæde og tilfredshed med at vore norske kammerater ville og kunne organisere vort næste plenarmøde.

Peder Søgård

Den franske fane i Falkensee.

Gerda Søgård og Lilian Olsen ved højtideligheden i Falkensee

På Lüneborg hede

På foranledning af GESTAPOFANGERNE i Aarhus kørte lørdag den 5. april en bus med 21 elever fra 4. Maj-Kollegiet i Århus på en dagtur til Bergen-Belsen.

Busselskabet havde været meget velvilligt til at arrangere turen, hvori deltog en del gamle modstandsfolk og tidl. fanger.

Turen foregik netop på den lørdag, hvor vinteren igen holdt sit indtog, så området ved Bergen-Belsen tog sig helt smukt ud med snedækkede marker, men da vi undervejs i bussen benyttede videoanlægget til forskellige film om tyske lejre og da de tidligere fanger fortalte om livet i lejrene, var opmærksomheden vakt hos de unge.

Da vi nåede frem, holdt regnen noget op, så man med fanerne i spidsen kunne gå op til museet og til Hovedmonumentet, hvor man nedlagde kranser, på det sted, hvor også DANMARK står indmejslet i muren.

De unge så også de vældige gravhøje med angivelse af, hvor mange der var i de enkelte massegrave, så de havde mange spørgsmål at stille på tilbagevejen i bussen. De fik beretninger om Ladelund og Husum, med de berygtede lejre, så tæt på den danske grænse.

Det var trætte gæster, der om aftenen nåede hjem, fulde af indtryk og med den opfattelse, at GESTAPOFORENINGEN bør og vil forsøge at få lignende ture arrangeret.

Det skete må aldrig blive glemt.

Villy Mørk Jensen

Der er ikke to demokratier
der er ens.
Mangler demokratiet en
ideologi?

Kaj Christensen

Bergen-Belsen

En tak til Landsforeningen Gestapofangerne
- Århus afdelingen

Lørdag den 5. april havde 4. maj kollegiet i Århus planlagt et besøg i koncentrationslejren Bergen-Belsen. Besøget var tænkt som en dag, hvor vi, der ikke har oplevet krigen, forsøgte at forstå den situation et menneske i en koncentrationslejr var sat i - et umuligt mål at forfølge, men samtidig en pligt til i det mindste at videregive den information til de af vores kammerater som ikke har haft mulighed for at bo på et af 4. maj kollegierne og derved ikke i samme grad har haft mulighed for at deltage i arrangementer, hvor ofre af det nazistiske system med stor tyngde har berettet om de prøvelser, krigen var årsag til.

Besøget i koncentrationslejren Bergen-Belsen var undervejs udsat for betydelige vanskeligheder i form af manglende tilmelding. En henvendelse til Landsforeningen Gestapofangerne ændrede imidlertid situationen. Vi var nu tilstrækkeligt med tilmeldte til at gennemføre besøget. Det skulle senere vise sig, at Landsforeningen Gestapofangeres tilstedeværelse i vid udstrækning bidrog til vores udbytte af besøget.

Bidraget bestod først og fremmest af de tidligere Gestapofangers beretninger om koncentrationslejrerne samt dokumentarfilm og lydband fra koncentrationslejren Bergen-Belsen. Dette gav os en ide om, hvilke forbrydelser lejren har været vidner til. For en person født 25 år efter krigen er det imidlertid meget svært at forholde sig til mindetavler, der informerer om at »Her ligger 5000 mennesker begravet«... Men billeder af forholdene i lejren og ikke mindst de tidligere Gestapofangers førstehåndsbeskrivelser af oplevelser i lignende lejre gjorde besøget i Bergen-Belsen en del mere håndgribelig.

Med henvisning til ovenstående ønsker vi at takke alle som deltog fra Foreningen Gestapofangerne for et godt arrangement, hvis information vi ikke vil glemme. Det er derfor vores håb, at vi også fremover kan samarbejde omkring lignende arrangementer.

På vegne af 4. Maj kollegiet i Århus
Morten Bækkelund Hansen
og Peter Skaarup

Kransenedlæggelsen Bergen-Belsen den 5. april 1997

Legater til unge

Aabenraa: Traditionen tro blev befrielsen fejret på 4. Maj-Kollegiet i Aabenraa, hvor aftenens festtaler var den kendte modstandsmand, Villy Mørk Jensen.

Han blev i sin tid dødsdømt - men senere overført til koncentrationslejre i Tyskland, som han overlevede. Villy Mørk Jensen holdt et interessant foredrag om sine oplevelser under krigen med deltagelse i mange sabotager.

Der blev iøvrigt også vanen tro uddelt studie-rejselegater til følgende: Louise Pedersen, elev på Enstedværket, fik 1000 kroner fra Vennekredsen/Dansk kommunalvælgerforening uden for partierne. Torsten Junk, elev på Aabenraa Seminarium, fik 3000 kroner fra Kai Lippmanns Mindelegat, og Lisa Fræhr, elev på Aabenraa Seminarium, fik 3000 kroner fra Ida Christensens Mindefond.

Efterlysning!

Mon der findes nogle blandt bladets læsere, der kan være mig behjælpelig med at finde frem til et eksemplar af det engelske dokumentarprogram, der blev sendt på TV2 søndag den 9. marts 1997. Udsendelsen hed »Til minde om Anne Frank«. Enhver henvendelse vil blive modtaget med tak!

Desuden vil jeg være meget interesseret i at få kontakt med modstandsfolk eller andre, der har gjort pilgrimsfærden eller på anden måde besøgt de tidligere KZ-lejr, i specielt Tyskland men også gerne i andre lande.

Jeg har til sommer planlagt en tur til hovedsagelig Tyskland for at finde de mindesmærker, der endnu står tilbage for eftertiden.

På forhånd tak!

*Med venlig hilsen Charlotte Jensen
Finlandsvej 18, 8370 Hadsten,
Tlf. 86 98 36 32*

Rekreationsophold

Hvis du ønsker at komme på rekreation, så har 2 foreninger en rekreationsfond. Anvend disse fonde, hvis du føler dig lidt sløj, og mener at dit helbred kan forbedres ved et rekreationsophold.

Se venligst bladet side 2. Der får du alle oplysninger om hvordan du kan søge.

HÆDERSGAVEN

der udbetales fra økonomistyrelsen

har hidtil udgjort kr. 1450,00 4 gange årligt. Pr. 1. januar 1997 er dette beløb hævet med kr. 250,00 ligeledes 4 gange årligt.

Dette beløb er skattefrit.

For dem som har den FORHØJEDE HÆDERSGAVE er beløbene kr. 1900,00 4 gange årligt. Dette beløb er ligeledes forhøjet med kr. 250,00 4 gange årligt. Forhøjelsen gælder fra 1. januar 1997.

Ordinært repræsentantskabsmøde

Den 15. april 1997 kl. 14.00 i Parolesalen på Halmtorvet 20, København.

Alle foreninger var repræsenteret. Dagsorden ifølge lovene. Gæst Anne-Lise Clausen.

Formanden Villy Jensen bød de fremmødte velkommen, hvorefter forsamlingen mindedes de afdøde.

Som dirigent valgtes Hans Andersen, som derefter oplæste navnene på foreningens repræsentanter, efter først at have erklæret mødet for lovligt indvarslet. Gav herefter ordet til sekretæren, Solveig Skjøtt, som oplæste protokollen fra det forrige repræsentantskabsmøde. Den blev enstemmigt godkendt med aklamation.

Formanden fik ordet til beretningen, og kunne oplyse, at han var blevet gjort opmærksom på, at socialministeren havde fremsat et forslag om forhøjelse af hædersgaven på kr. 1.000,- om året. Havde derefter skrevet til hende og forelagt vores synspunkter uden at sætte tal på. Det havde ført til, at formanden pr. telefon var blevet kontaktet af Arne Melchior, som meget ivrigt var gået ind for vores sag. Han havde foreslået, at man fra Fangesammenslutningens side skulle nægte at modtage en sådan almisse. Det havde formanden dog nægtet at gøre, for trods alt er kr. 1000,- skattefrit bedre end slet ingenting. Da sagen havde været for første gang i Folketinget, havde socialministeren fra talerstolen udtalt: Man må huske på, at hædersgaven er forhøjet med 625%. Det havde fået formanden til at kontakte folketinget sammen med Heinz Hess, som kender Arne Melchior personlig og bede om foretræde for socialudvalget. Havde startet med at fortælle, at da man i 1947 oprettede hædersgaven, tog man som udgangspunkt en faglært arbejders årsløn, der dengang var på 8.000,- om året. Man havde sat hædersgaven til 10% af dette beløb, som en kompensation for skatten på erstatningsbeløbet. Når hædersgaven er forhøjet med 635%, skulle lønnen for den faglærte arbejders forhøjes tilsvarende. Kunne derfor fortælle, at ministerens udregning havde været korrekt. De 800 kr. om året + 625% svarer til de kr. 5.800 hædersgaven er

i dag. Formanden havde dog udtrykt, at hvis man er lidt jordnær, svarer forhøjelsen til en times hjemmehjælp om måneden, idet forhøjelsen svarer til kr. 80 månedligt. Forhøjelsen er vedtaget nu, og er på kr. 1000,- om året med tilbagevirkende kraft fra den 1. januar i år. Kan dog først nå at blive udbetalt den 1. juli - således kr. 500,- Når pengene ikke er blevet udbetalt 1. april, skyldes det Hypotekbankens forretningsgang.

Formanden berettede endvidere om nogle ændringer i visiteringsreglerne på Bernadottegården i Roskilde. Bestyrelsen i sammenslutningen havde godkendt dem. - Endvidere var der et andet problem der med hensyn til betaling for visitering. Bernadottegården har hidtil selv kunne betale for dette, men da Roskilde kommune har skåret kraftigt i støtten, kniber det. Bestyrelsen i Sammenslutningen var på sidste møde enige om at støtte Bernadottegården til dette formål med kr. 6000,- foreløbigt med et år. Forslag at sammenslutningen skriver til Roskilde Kommune, og foreholder dem det urimelige i dette.

Formanden omtalte derefter, at der jo havde været en del skriverier i bladene, om at de schweiziske banker nu var villige til at betale de mange penge tilbage som jøder havde indsat i bankerne. Det har nu vist sig, at der i selve Schweiz er stor modstand mod dette. Også i Tyskland er det kommet frem, at et stort tysk forsikringselskab har svindlet med livsforsikringerne som jøder havde tegnet i årene 1933 - 45.

Amerikanske jøder kræver en erstatning på 72 millioner. Der vil komme en uvildig undersøgelse af alle papirer fra perioden. Formanden mente personligt, at det på ingen måde vil komme til at berøre jøder i Danmark, og havde ikke mere at sige til beslutningen. Der var ingen spørgsmål, så beretningen blev godkendt med aklamation.

Forinden havde redaktøren af bladet Kaj Christensen ordet, og han kunne fortælle, at alt gik godt og at oplaget stiger støt.

Derefter redegjorde kassereren, Bernt Johannesson for regnskabet, som var

omdelt i forvejen. Kassens beholdning var pr. 31/12 1996 kr. 86.537. Også godkendt med aklamation.

Derefter redegjorde formanden for Bernadottegårdens bestyrelse, Mogens H. Nielsen for de visitationsregler, som man havde været nødt til at foretage, idet flere og flere søgte ind på »gården«. Havde måttet stramme reglerne, så det måtte være de kammerater, der havde været aktive under besættelsen, der havde første ret til en plejehjemsplads. Enker og ægtefæller måtte komme bagefter. Anna-Lise Clausen spurgte, om man ikke glemte de personer, som manglede et par måneders aktiv modstandsarbejde. Var der mulighed for, at de kunne komme i betragtning. Dertil svarede Mogens H. at foreløbig måtte man holde sig til den før omtalte gruppe.

Redaktøren Kaj Christensen udtalte herefter, at da bladet nu havde en bedre økonomi, så kunne det tage farvebilleder med.

Ved valg af bestyrelse genvalgtes Villy Jensen som formand med aklamation, som revisor genvalgtes Johs. Damsgård og Salle Fischermann, og som revisorsuppleant valgtes Heinz E. Hess, begge med aklamation.

En repræsentant berettede, at han havde været ude for, at 4. maj Kollegiet i Aarhus havde givet afslag på en ansøgning fra hendes barnebarn om en kollegieplads. Spurgte om hvad grunden kunne være. Anna-Lise Clausen gav information om de forskellige grunde, der evt. kunne være. Salle Fischermann fortalte, at han havde haft 16 opringninger fra skoleklasser, som ønskede at høre noget om KZ-lejre. Havde desuden fået tilbud om at medvirke i en produktion om Theresienstadt, en film som bliver lavet af Berlin Amsterdam i forening.

Mødet blev derefter hævet af dirigenten, som takkede for god ro og orden, hvorefter formanden takkede Hans Andersen for et godt ledet møde.

Solveig Skjøtt
Sekretær

Kammeratskabsstævne og årsmøde i Hamborg

Bernadotteforeningen har i april måned til sine medlemmer udsendt indkaldelse til kammeratskabsstævne og årsmøde i Hamborg.

Bernadotteforeningen er en forening af vore tidligere redningsmænd, medlemmerne af det svenske Bernadottedetachment, og foreningen har i de mange år siden krigen gjort et stort arbejde for at holde sammen på kammeraterne fra dengang. En opgave, der på grund af de store afstande i Sverige har været nok så vanskelig.

Nu har man altså planlagt en bustur til Hamborg med indkvartering i hotel Graf Moltke, hvor foreningens årsmøde også skal holdes.

Under opholdet i Hamborg bliver der udflugt til Ravensbrück og Neuenhagen og muligvis også til Sachsenhausen. Derudover vil man naturligvis besøge Frederichsruh, der under de hektiske dage var hovedkvarter for detachmentet.

Bussen afgår fra Helsingborg mandag morgen den 2. juni med hjemkomst fredag den 6. juni.

Vi ønsker vore svenske venner et udbytterigt stævne og et godt årsmøde.

HA.

LÆSERBREV

Gamle frihedskæmpere - vågn op!

FIRs årsmøde

FIR Danmark har afholdt årsmøde den 7. marts 1997 med deltagelse af de fleste af de tilsluttede foreninger.

Beretning blev aflagt af Villy Mørk Jensen, der omtalte den vellykkede tur til kongressen i Wien, hvori deltog repræsentanter for de enkelte medlemsforeninger. Såfremt det bliver økonomisk muligt er det tanken at arrangere en tilsvarende tur til Berlin i 1997, idet kammeraterne i det nu sammensluttede Tyskland har behov for støtte, internationalt.

FIR har opsat en mindeplade for Hvidsten-gruppen på den bolig i Bernadottegården i Hadsund, hvor en af gruppens enker bor.

Derudover agter man fortsat at støtte videreuddannelse af Bernadottegårdens personale på baggrund af den specielle baggrund, vore kammerater har, og som ikke kan være alle ansatte bekendt.

FIR deltager ivrigt i det internationale arbejde for Frihed og tolerance.

Villy Mørk Jensen

Svar til Gunnar Lauridsen - Svenstrup

Under denne overskrift blev mit læserbrev bragt i februarnummeret af Modstandskampen 1940 - 45.

Jeg havde den store fornøjelse, herud fra at modtage mange direkte og særdeles positive henvendelser og opmuntringer.

Der blev da også optaget en refleksion herpå i Modstandskampen 1940 - 45 i aprilnummeret, som var skrevet af Gunnar Lauridsen fra Svenstrup i Jylland.

Men ak og ve, det viste sig efter gennemlæsning, at han ikke havde forstået eet eneste ord, af hvad jeg i virkeligheden havde skrevet - eller lettere omskrevet, han læste nærmest som Fanden læser Biblen.

Med den negativitet, som Gunnar Lauridsen udviser i sit svar, må det være højst tankevækkende, at modtage det udmærkede blad, hvor omslagets forside tydeligt udtrykker »Modstand vist nytter det«.

I sin gengivelse af Winston Churchills visdomsord »Man kan ikke sige, at det hører fortiden til, uden at man samtidigt forråder fremtiden«,

har Gunnar Lauridsen så sandeligt fundet et korn, - det var jo lige netop en flig af, hvad jeg mente med mit læserbrev.

Jeg er dybt berørt over Gunnar Lauridsens lidet flatterende omtale af frihedsbevægelsens indsats, enhver ved jo, at det netop var den, som skaffede Danmark en plads blandt allierede nationer. Jeg har før hørt teorien om, hvor ubetydelig frihedskampen var, det er min opfattelse, at man hermed mener, den del af frihedskampen, som blev ført ved kaffebordet - med æbleskiverne og de knitrende strikkepinde.

Af skræk for at få skyld for selv forherligelse, skal jeg ikke yderligere belyse frihedsbevægelsens indsats, blot vil jeg sige, at vi her i København havde mere end nok at lave.

Jeg skal ikke komme med yderligere kommentarer til resten af dit læserbrev, og skal hermed afslutte debatten.

Preben Møller
Islands Brygge 15
2300 København S.

Forkortet af redaktionen.

Klip fra aviser og blade

Politiken den 27. april 1997

Tyske krav på danske godser

Professor anser krigskonfiskation for uretfærdig

Af Søren Ravnsborg

Det dramatiske opgør efter Anden Verdenskrigs slutning kaster stadig lange skygger. To tyske godsejerslægter forsøger nu at få to danske godser tilbage i slægtens eje. De to godser - Fusingø mellem Viborg og Randers og Kalø Gods på Djursland - blev begge konfiskeret af den danske stat i 1946.

Som andre allierede lande vedtog Danmark i marts 1946 en lov, der gjorde det muligt at konfiskere fjendtlige tyske aktiver.

Af alle lande anlagde de danske myndigheder den mest rigide fortolkning af begrebet fjendtlige tyske aktiver, mener professor i retshistorie dr.jur. et phil. Ditlev Tamm.

Få dispensationer

I praksis betød det, at staten konfiskerede revl og krat uden at skele til, om ejerne var erklærede nazister, kollaboratører, naive medløbere eller tværtimod loyale dansksindede.

Der var ikke plads til de finere nuancer. Forståeligt, når man tager tidsånden i betragtning, mener Ditlev Tamm. Men ikke desto mindre en historisk uret i enkelte tilfælde.

Carl Scheel-Plessen, godsejer fra Holsten, har forsøgt adskillige gange før at få annulleret den danske beslaglæggelse.

I 1961 blev sagen sågar behandlet på et regeringsmøde. Sammen med en anden tysk godsejer Von Jenisch - tidligere ejer af Kalø Gods - forsøger han stadig at skabe

røre om de danske myndigheders afgørelse.

Allerede ved lovens vedtagelse i 1946 blev der oprettet et dispensationsnævn. Af de cirka 20.000 sager om konfiskation af tysk ejendom eller andre værdier, blev der bedt om dispensation i omkring 5.000 tilfælde.

Hvor mange der reelt fik dispensationen, vides ikke, men som udgangspunkt var kriterierne for dispensation meget strenge.

Der nævnes medlemmer af det danske mindretal i Sydslesvig, tyske politiske flygtninge eller danskfødte tyske kvinder.

Fra dansk side valgte man at betragte al tysk ejendom som fjendtlig pr. automatik. Ditlev Tamm mener, at konfiskationerne derfor gik langt ud over, hvad der oprindeligt var formålet, som det kom til udtryk i den såkaldte Parisaftale af 14. januar 1946.

Fredssikring

De allierede - først og fremmest USA - udtrykte her ønsket om at neutralisere enhver tysk økonomisk indflydelse i udlandet, så Tyskland ikke igen kunne udgøre en trussel for verdensfreden.

Loven skulle altså primært rettes mod økonomiske interesser og ikke enkeltpersoner.

'På længere sigt må loven siges at have været helt virkningsløs, og tiden er helt løbet fra den begrundelse', skriver Ditlev Tamm i sin gennemgang af sagen.

DR-TVs Søndagsavisen gennemgår sagen i sin udsendelse i aften.

Professor Ditlev Tamm, der gjorde sig berømt/berygtet med sin doktor-disputats om retsopgøret efter besættelsen ønsker åbenbart stadig, at »historien« skal »revisioneres«.

Det var sikkert mere på sin plads, hvis TVANGSARBEJDERNE i det »TREDIE RIGE« havde fået den erstatning, der retfærdigvis tilkom dem!

Forskellen - ikke blot anes!

Pension til krigsforbrydere

BONN: Det har endnu engang vakt opmærksomhed i de tyske medier, at tusinder af krigsforbrydere eller deres enker i næsten 50 år har fået en tillægspension, som skatteyderne betaler. Det er en tillægspension til 'krigs ofre', som udbetales til bl.a. tidligere medlemmer af Waffen-SS og koncentrationslejr vogtere.

Det er det kritiske magasinprogram 'Panorama' i tysk tv1 og ugebladet Die Zeit, der i denne omgang har gravet sagen frem. Der er i alt ca. 1,1 million modtagere af tillægspensionen for krigs ofre. Omkostningerne ligger årligt på 13 milliarder D-mark (ca. 50 mia. kr.).

Det fleste modtagere er krigsinvalidere og krigsenker, skrev Die Zeit i går. Militærhistorikeren Gerhard Schreiber anslår dog, at fem procent af modtagerne er krigsforbrydere som f.eks. tidligere medlemmer af Waffen-SS, der blev erklæret for en forbryderisk organisation af den internationale krigsforbryderdomstol i Nürnberg efter Anden Verdenskrig, eller også drejer det sig om enkerne efter disse krigsforbrydere. (RB)

Klip fra aviser og blade

Fyens Stiftstidende den 2. marts 1997

Vanessa Redgrave på nynazistisk dødsliste

LONDON – Den britiske skuespillerinde Vanessa Redgrave afslørede i går, at hendes navn optræder på en dødsliste, der er sammensat af den britiske, nynazistiske gruppe Combat 18. Det er denne gruppe, der er blevet sat i forbindelse med en række brev-bomber, som en dansk nynazist i januar sendte fra Sverige til personer i Storbritannien.

Den 60-årige Redgrave, der blandt andet medvirkede i Bille Augusts filmatisering af 'Åndernes Hus', er kendt for at støtte venstreorienterede mærkesager.

– I april sidste år installerede Skotland Yard en sikkerhedsalarm og en alarmknap i mit hjem, fordi jeg og en række andre kendte personer var blevet udset som mål for voldelige angreb af den britiske fascistiske gruppe Combat 18, skriver Redgrave i et brev til den britiske avis Daily Mail.

De brev-bomber, som en dansk nynazist med til-

Vanessa Redgrave optræder på den nynazistiske gruppe Combat 18's dødsliste. Arkivfoto.

knytning til Combat 18 i januar sendte fra Sverige, var blandt andet adresseret til hvide sportsstjerner i Storbritannien, der var gift med sorte.

Vanessa Redgrave har et nært forhold til den sorte britiske skuespiller David Harewood. (Reuter).

4000 nynazister på gaden

BONN: Flere end 4000 nynazister, højreekstremister og skinheads fra hele Tyskland demonstrerede i går i München mod en udstilling, der afslører nogle af de krigsforbrydelser, som Hitlers Wehrmacht begik mod befolkningerne i Polen, Jugoslavien og Sovjetunionen under Anden Verdenskrig.

Politiet hindrede nynazisterne i at marchere til en af Münchens centrale pladser Marienplatz, der var blevet besat af venstreorienterede moddemonstranter.

Det store historiske materiale, der er samlet af et socialforskningsinstitut i Hamburg til en vandreudstilling, har i de sidste to år været vist i 16 tyske og østrigske storbyer.

Udstillingen har været stærkt omdiskuteret, men det er første gang, at den er blevet mødt med en stor nynazistisk demonstration.

Miljøpartiet De Grønne og den socialdemokratiske ungdom havde arrangeret en protestmarch mod nynazisterne gennem Münchens indre by, hvor omkring 7000 demonstranter deltog. Desuden afholdt SPD og den tyske faglige landsorganisation, DGB, et protestmøde med 5000 deltagere.

Demonstrationerne og protestmøderne blev holdt på adskilte pladser for at undgå slagsmål og optøjer. (RB)

Det var ikke kun GESTAPO, der begik krigsforbrydelser, men også en del af den tyske Værnemagt.

Socialforskningsinstituttet i Hamburg har lavet en vandreudstilling om dette emne.

RACISMEN som var nazismens symbol, anvendes i udstrakt grad også af Combat 18.

Udseende og tænke måde er åbenbart nok, til, at brev-bomber sendes fra et demokratisk land!!

MINDEORD

Læge Gudmund Funding.
Foto: juni 1964.

Gudmund Funding er død

Den 27. marts 1997 døde tidligere personalelæge i Københavns politi, læge Gudmund Funding.

Gudmund Funding blev medicinsk kandidat i 1929 og fik gennem sin ansættelse forskellige steder en meget solid, alsidig praktisk uddannelse og erfaring. Han var således særdeles velkvalificeret, da han i oktober 1951 blev ansat som personalelæge under Københavns politi.

I dette embede lærte dr. Funding et stort antal politifolk at kende, som havde været igennem et koncentrationslejrophold. Han blev derved opmærksom på, at en række sygdomme og sygdomssymptomer gik igen hos disse mennesker, og han blev således en af de første læger - måske den første - der konstaterede det sygdomsbillede, der senere fik betegnelsen »KZ-syndromet«, og

som der siden i lægefaglige tidsskrifter er offentliggjort mange artikler om.

Dr. Funding lod det ikke blive ved passive iagttagelser. Hans sympati og medfølelse var hos disse patienter. Med sin faglige viden og energi gik han ind i deres sag - i øvrigt ofte bistået af Buchenwaldklubbens daværende formand, Svend Julsgaard Larsen - og mangen en politimand, der var mærket af opholdet i de tyske lejre, har ved dr. Fundings hjælp opnået en bedre tilværelse.

På 30 årsdagen for politiets deportation, den 19. september 1974, og omtrent samtidig med, at dr. Funding trak sig tilbage fra politilægeembedet, blev han udnævnt til æresmedlem af Buchenwaldklubben, og han fulgte klubben og dens aktiviteter med levende interesse lige til det sidste.

Dr. Funding ville være fyldt 93 år den 9. juli i år.

Agnes Rousing

Vi her i Sydøstjydske afd. har igen mistet et trofast »menig« medlem. Agnes Rousing sov stille ind den 21. marts efter lang tids svær sygdom. Agnes og Albert har været med siden foreningens start, og vi vil savne Agnes' milde og hjælpsomme væsen, og til vores julemøder vil Agnes's smukke håndarbejde, som hun gav til vores lotteri, mangle. Vore tanker går til Albert, der selv ikke er rask.

Lilly.

- for en sikkerheds skyld

A-kassen for Selvstændige Erhvervsdrivende

ASE er Danmarks største og billigste A-kasse for selvstændige erhvervsdrivende, medarbejdende ægtefæller, direktører og andre virksomhedsledere.

11 regionskontorer landet over er behjælpelige med gode råd om arbejdsløshedsforsikring, efterløn, etableringsydelse og klippekort.

Det månedlige kontingent er kun 379,50 kr. Foreløbig har 160.000 meldt sig ind i ASE - for en sikkerheds skyld.

Regionskontorer:

Esbjerg:	75 45 23 33
Haderslev:	74 53 07 34
Hillerød:	48 24 11 33
Holstebro:	97 40 25 33
Næstved:	55 77 14 34
Odense:	65 91 01 01
Taastrup:	43 71 94 25
Vejle:	75 72 70 22
Viborg:	86 60 18 88
Aalborg:	98 10 18 33
Århus:	86 12 94 22

Arbejdsløhedskassen
for Selvstændige
Erhvervsdrivende
i Danmark

Hovedkontor:

Ryparken 81	
2100 København Ø	
Tlf.	31 18 60 00
Fax	31 18 67 00

NYE BØGER

Harrisee-Bahnhof - eine »Station auf dem Weg in die Holle« Harreslev banegård - en »station på vej til helvede«

Af Henrik Skov Kristensen/Matthias Scharthl

80 sider (illustreret) Pris: kr. 29,95 og kan købes i Padborg Boghandel.

Forlag: Grenzfriedensburg

Historisk Samfund for Sønderjylland.

Harreslev banegård blev i 1944-45 første station på vejen til de tyske KZ-lejres helvede for omkring 1600 danske fanger fra Frøslev-lejren.

Forfatterne forsøger nu så mange år efter krigen, at afdække fangernes baggrund og vise de lidelser, de var ude for.

Bogen er skrevet på både dansk og tysk, således at grænselandets befolkning, der jo ikke alle kan de 2 sprog, her kan få et indblik i de rædsler, vore danske medborgere var ude for under den nazistiske epoke i Tysklands historie.

Bogen er meget koncentreret, det må den være, når både enkelte fanger skal fortælle deres historie og ligeledes har forfatterne fortalt om de forskellige transporter, samt forskellen mellem Frøslev-lejren og Neuengamme.

Selv om bogen først og fremmest er udgivet med henblik på grænsebefolkningens forståelse for disse transporter, kan bogen med store interesse også læses af andre, der på en meget koncentreret form giver et godt indblik i en del af grænselandets historie - med danske skæbner som part i denne historie.

Kaj Christensen

Den hæmmede kriger

Et portræt af general von Hanneken
Af Ole Dostrup med bidrag af Walter Kienitz

370 sider (illustreret) Pris 350,00 kr.
Odense Universitetsforlag.

Dette er en gedigent gennemarbejdet bog om general Hanneken. Måske vil den ikke blive læst af det store flertal, men for historikere, specielt de som »graver« i besættelsestiden, er der mange nye synsvinkler fra hvilke, der kan udledes endnu mere nuancerede billeder fra denne tid.

Von Hanneken var aldrig medlem af nazipartiet, alligevel var han en del af hele dette officerkorps, som - indtil midten af 44 - fulgte Hitler. Først da mange af officererne kunne se, at krigen var tabt, opstod der i Tyskland og specielt inden for officerkorpsset modstand. Dette er en kendt sag, og er her i bogen da også minimalt omtalt.

Det man derimod kan lære af bogen er hvor håbløst, et diktatur med al dets korrupsion, kompetencestridigheder de forskellige polititjenester imellem for ikke at tale om udenrigstjenesten, Gestapo, hvor den ene tjeneste sender rapporter til, men også imod hinanden. Det billede som bogen her tegner, viser helt klart, krig eller ikke krig, diktatur vil gå i opløsning før eller siden. Med mange menneskeliv til følge.

Om von Hanneken både som menneske og officer i den tyske værne-magt, men måske for os danskere er hans optræden og funktion i 29. august begivenhederne her i landet får vi nye vinkler på manden og hans gerninger i Danmark.

At han blev dømt for krigsforbrydelser i Danmark skal også med. I Københavns byret den 20. september 1948 med 8 års fængsel, men denne dom blev omstødt af Østre Landsret den 18. juli 1949, og her blev han frikendt.

Bogen giver en kritisk vurdering af generalens rolle i Danmark, men også et nuanceret billede af manden.

Kaj Christensen.

Rejse tilbage

Af Peder Hove

68 sider. Pris kr. 148,00

Forlag: Poul Kristensen

Bogen angiver måske egentlig, at være en del af et filmprojekt/tv projekt om Danmarks yngste pilot, der gik ind i RAF for at bekæmpe Nazi-Tyskland.

Han blev tidligt i krigen skudt ned over Bretagne og kom i tysk fangelejr for allierede flypersonel.

Alle britiske piloter forsøgte - hvilket også var pålagt dem - at flygte, for igen at kunne træde i britisk tjeneste. Det lykkedes da også for mange af dem, men med meget lidt held.

For Jørgen Thalbitzer og hans kammerat Jimmy Buckley lykkedes det, og de nåede Danmark, men den sidste del af flugten - i en lærredskajak - over Øresund til Sverrig blev en katastrofe. De omkom begge.

Det er synd, at bogen ikke opfordrer til genlæsning. Der er ingen spænding i fortællingen. Det er en lang udredning om turen fra lejren til døden på Øresund - kedeligt fortalt.

Beretningen kunne med flere detaljer måske blive en spændende film eller tv.

Trist!

Et bedre minde om Jørgen Thalbitzer kunne være skrevet.

Kaj Christensen

Ben

Poul Aron

237 sider. Pris 168,00 kr.

Forfatterforlaget ATTIKA

Poul Aron kom til Theresienstadt i oktober 1943 13 år gammel, det ændrede hans liv på sådan en måde, at det har præget resten af hans tilværelse.

Bogen var så spændende læsning at jeg næsten sluttede den ud i en køre.

Den rystende beretning om opgøret mellem Ben og hans dominerende mor var gribende.

Beretningerne fra Theresienstadt var dybt bevægende - jeg var jo en del yngre - og i glimt kunne jeg erindre en del af Bens fortællinger - bl.a. fortællingen om Sara på fem år der var væk, og hele barakken var i oprør. Saras mor havde for et par uger siden født en lille dreng, selvom

det var forbudt for jøderne at føde børn, men hun havde været gravid, da hun blev taget. De havde ledt hele formiddagen, og moderen var fortvivlet. Alle var ude for at lede.

Hun blev dog fundet.

Sara var gået ud ad vejen, hvor det var livsfarligt at gå. Der havde hun fundet et stykke træ, der var større og tungere end hun selv, pigen havde slidt og slæbt i flere timer, for at sluse træet hjem, så de kunne brænde det i ovnen. Det var for at hendes nye lillebror ikke skulle fryse. Jeg græd - da jeg læste linerne - det var undertegnede, der var den Sara der berettes om.

Birgit Krasnik Fischermann

I dag føles ting først virkelige, når vi har set et billede af dem.

Det er en katastrofe!

Oliviere Toscani

Ingen nåde

Aschehougs forlag i Oslo.

Ifølge Griniposten har nordmanden Kristian Ottosen udgivet en bog, der måske kunne have interesse specielt for vore Schanghai-folk.

Den fortæller om baggrunden for, at 900 norske fanger landede i japanske lejre, om opholdet der og om retsopgøret, der tilsyneladende også der løb ud i sandet.

Villy Mørk Jensen

Udsnit af de områder hvor der var nordmænd fængslet/interneret.

Lykkelig den,
der ved eget valg
tør vise, at der findes
en medmenneskelig holdning
der ikke er til salg.

Carl Scharnberg.

ADRESSELISTE

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Østre Ulslev, tlf. 53 86 55 59.
Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6, 1363 København K, tlf. 33 12 85 95.
Sommer: Møststien 6, Vester Lyng, 4500 Nykøbing S, tlf. 53 41 01 20.
Sekr.: Georg Andersen, Kongshaven 42 A, 2500 Valby, tlf. 36 17 47 88.

Odense: Jørgen Hedegaard Larsen, Højvænget 2, 5230 Odense M., tlf. 66 11 33 85.
Aalborg: Fmd.: Chresten Stendahl, Rindaldalen 33, 9550 Mariager, tlf. 98 54 14 26.
Kass.: Henry Jensen, Østerled 44, 9370 Hals, tlf. 98 25 18 56.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethevej 28, Ejby, 4070 Kirke Hyllinge, tlf. 46 40 50 87.
Kass. Ernst Nielsen, Strandagervej 9, Munkerup, 3250 Gilleleje. Giro 6 45 87 18, tlf. 49 71 86 59.

ALLIEREDE KRIGSSEJLERES VETERANFORENING

Fmd.: Verner Nielsen, Fjordvænget 9, 4220 Korsør, tlf. 53 57 08 44.

KRIGSSEJLERGRUPPEN 1939-1945

Bent Ørberg og Bjørn Vitnes, Torvegade 64, 3. & 4. sal tv., 1400 København K., tlf. 32 95 22 06 / 32 95 55 04.

LANDSFORENINGEN

ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Bernth Johannesson, Johs. V. Jensens allé 48, 4 tv., 2000 Frederiksberg C., tlf. 36 16 32 84.
Kass.: Knud Poulsen, Julsøvej 380, 8240 Risskov, tlf. 86 17 20 48, Giro 543 27 23.
Omegnsafdelingen:
Fmd.: Kurt Jacobsen, Dyrehavegårdsvej 15, 2800 Lyngby, tlf. 45 88 17 21.
Kontoret: Kongevejen 252, 3. sal, 2830 Virum, tlf. 45 85 58 98, Giro 8 81 17 88.
Kontortid for sociale sager: Tirsdag 10-12. Sommerferie 3/6-31/8.

Esbjerg afd.: Fmd.: Marius Jensen, Jagtvænget 22, Hjerting, 6710 Esbjerg V., tlf. 75 11 64 18.

Kontor: Gammel Fritidscenter, Gønnevangsvej (ved Østerbycentret), 6700 Esbjerg.
Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Jens Jac. Jensen, Frederik den III vej 3, st, 7000 Fredericia, tlf. 75 92 54 57.

Kontor: Vendersgade 28, tlf. 75 93 29 73, åbent tirsdag 14-16.

Kolding: Kontor: Staldgården.
Åbent torsdag kl. 14-16, tlf. 75 53 18 84.

Odense afd.: Fmd.: Alice Kofoed, Ølstedgårdsvænget 6, 5230 Odense M., tlf. 66 15 89 99.

Kass.: Alfred Andersen, Bregnevej 7, 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Sydfyns afd.: Fmd.: Ole Martinussen, Brunns Alle 20, 5700 Svendborg, tlf. 62 21 40 48
Konsulent: Hjarne Ditlevsen, Løkkentoftens 15, 5700 Svendborg.
Kontor: tlf. 62 20 15 52 (bedst kl. 08.00-11.00).

Sjællands afd.: Fmd.: Mogens Henrik Nielsen, Nystedvej 14, Veddelev, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13.

Kass.: Villy Jensen, Lindevej 12, 3200 Helsingør, tlf. 48 79 45 91.

Aalborg afd.: Fmd.: Børge Dahl, Herskinds-gade 9, 9000 Aalborg, tlf. 98 12 84 92.
Kontor: Sofiendalsvej 80, 9200 Aalborg SV, tlf. 98 18 58 18.

Åbent torsdage 10-16. Åbent for kammeratligt samvær torsdag 14-17.

Århus afd.: Fmd.: Wilfred Thomsen, V. Stuckenbergsvej 25, st, 8210 Aarhus V., tlf. 86 10 41 25.

Kass.: Erik Bjørn Nielsen, Brovænget 25, 8250 Egå, tlf. 86 22 29 48.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N, tlf. 86 16 91 18 i åbningstiden:
Tirsdag og torsdag kl. 10-12.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: J.E. Finderup, Bernadotteparken 57, 4000 Roskilde, tlf. 46 35 39 11.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tlf. 86 42 69 61, Giro 207 13 04.

Randers afd.: Fmd.: Frode Greve Rasmussen, Lyngdalvej 18, 8500 Grenå, tlf. 86 30 90 76.

Kass.: Ejnar Hulten, Møllevej 69, Hornbæk, 8900 Randers, tlf. 86 41 81 81.

Sjællands afd.: Fmd.: Børge Olesen, Bernadotteparken 4, Himmelev, 4000 Roskilde, tlf. 42 36 15 22.

Kst. Kass.: Jytte Gajhede, Vejlands Allé 95, 2300 København S, tlf. 31 58 16 55.

Giro 170 30 72.

Århus afd.: Fmd.: Edith Johansen, Højgårdsvej 73, I th, 8362 Hørning, tlf. 86 92 16 23.

Kass.: Henning de Place, Jordbrovej 23, 8200 Århus N, tlf. 86 10 17 41, giro 127 64 92.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose, tlf. 42 48 56 74.

Kass.: Salle Fischermann, Toftekærvej 28 C, 2820 Gentofte, tlf. 39 65 89 90.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjelør Boulevard 12,2 tv., 2450 Kbh. SV., tlf. 36 16 60 98.

Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernevej 24, 8270 Højbjerg, tlf. 86 27 23 47.

HORSERØD

Fmd.: Villy Karlsson, Toftekærvej 116, 2860 Søborg, tlf. 39 69 86 62.

Kass.: Gertrud Stjernholm Nielsen, Ved Belahøj 23 B, 7. sal. 2700 Brønshøj.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Helge Hansen, Hovedgaden 38, 4350 Ugerløse, tlf. 53 48 80 09.

Kass.: Søster Lærche, Immerkær 25, 2. tv., 2650 Hvidovre, tlf. 36 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt, Carlsgade 5, 5000 Odense C., tlf. 66 12 79 08.

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Peder Søegård, Amerikavej 7, 4. th., 1756 København V., tlf. 31 23 02 14/55 44 10 32.

Fax. 31 23 02 14 eller 54 44 10 32.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansengade 22, 5000 Odense C., tlf. 66 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Granparken 128, 5240 Odense NØ, tlf. 66 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd, tlf. 44 98 11 77.

Kass.: Hertha Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre, tlf. 36 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd. Birgit Krasnik Fischermann, Gl. Vartov Vej 29 2 tv., 2900 Hellerup,

tlf. 39 62 83 55.

Kass.: Heinz E. Hess, Elverhøjen 1 C, 2730 Herlev, tlf. 44 94 44 41.

ARBEJDSKADESTYRELSEN

Æbeløgade 1 - Postboks 3000 - 2100 København Ø., tlf. 39 17 77 00, Fax. 39 17 77 11.

Konsulent Anne Lise Clausen.

Kontortid: tirsdag kl. 11 - 13.00. Tlf. 39 17 78 60

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede.

12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt by. Henv. til S.E.F. Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. Tlf. 86 16 91 18, i kontortiden eller

Knud Poulsen, Julsøvej 380, 8240 Risskov, tlf. 86 17 20 48. Ansøgning om ophold i højsæsonen skriftligt senest den 1. februar.

Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjælpefond. Se øverst bladets side 2.

»Nors Hovedgård«: Selvejende institution. 12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors, 7700 Thisted. Henv.: Alex Bindeballe, tlf. 97 91 11 12.

Smidstruphytten: Ejers af Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge. Henv. til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose, tlf. 42 48 56 74.